

Henriikka Koskimies & Minttu-Maaria Reponen

MUISTOJEN VALSSI
Kokeileva teatteriesitys palvelutaloon

Opinnäytetyö
Muotoilun koulutusohjelma

Maaliskuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 4.3.2013
Tekijä(t) Koskimies Henriikka, Reponen Minttu-Maaria		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Muotoilun koulutusohjelma, teatteripuvustus
Nimeke Muistojen valssi – Kokeileva teatteriesitys palvelutaloon		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä devising-menetelmällä teatteriesitys, jonka visuaalisen ilmeen päämateriaalina oli paperi. Prosessimme eteni devising-menetelmä mallin mukaan. Devising-menetelmä on ryhmä- ja ei-tekstilähtöinen tapa tehdä teatteria, jossa käsikirjoitus muodostuu prosessissa. Prosessi sisälsi näytelmän, lavasteiden ja puvustuksen suunnittelun ja toteutuksen. Meillä ei ollut valmista käsikirjoitusta, joten näytelmän tarina syntyi omien ja isovanhempiemme lapsuudenmuistojen ja harjoituksissa syntyneen materiaalin pohjalta. Lavastuksen lähtökohtana olivat paperi, viitteellisyys ja kiertävän teatterin tarpeet. Puvustuksen lähtökohtana oli paperi ja innoittajana toimi 40- luvun pukeutuminen.</p> <p>Näytelmää varten selvitimme vanhusten fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia tarpeita laitosympäristössä teemahaastattelulla. Paperin työstämistä tutkimme kvasikokeellisen tutkimuksen avulla. Tutkimme paperin värjäämistä, kulutuksen kestoa ja rapisevuutta teatteripuvun näkökulmasta. Suunnittelua varten perehdyimme devising-menetelmään ja taiteen vaikutukseen laitosympäristössä. Raportissa olemme pyrkineet kertomaan koko prosessista.</p> <p>Onnistuimme opinnäytetyömme kokonaisuudessa hyvin. Paperivaatteet sopivat visuaalisesti näyttämökuvaan ja tunnelmaan. Vaikka, vaatteiden toiminnallisuus ei vastannut täysin teatterivaatteen kestävyys vaatimuksia, omassa esityksessämme vaatteet olivat riittävän kestäviä. Paperivaatteiden kestävyyttä voisikin tutkia lisää. Kvasikokeellinen tutkimus ei täysin päässyt oikeuksiinsa opinnäytetyössämme, koska kokeiden suorittamisen aikaan meillä ei ollut käsikirjoitusta eikä, näin ollen lähtökohtia puvustukselle. Esitimme näytelmän kahdessa palvelutalossa. Palaute palvelutaloista oli kaikin puolin positiivista ja omasta mielestämme onnistuimme saamaan esityksestä kohdeyleisölle sopivan.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Devising, kvasikokeellinen tutkimus, näytelmäprosessi, paperin muokkaaminen, taiteen vaikutus palvelutalossa, teemahaastattelu		
Sivumäärä 76 sivua + liitteet 26 s.	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Satu Kivimäki Seija Silvennoinen		Opinnäytetyön toimeksiantaja

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 4 th of March 2013	
Author(s) Henriikka Koskimies and Minttu-Maaria Reponen		Degree programme and option Degree programme in Design Theatre Costume Design	
Name of the bachelor's thesis Waltz of Memories – Theatre performance for Sheltered home			
Abstract <p>The objective of this thesis project was to create a theatre performance according to the devising method, using paper as the main material for the visual look. The devising method is about creating a theatre project without a script, by letting the script arise from the group during the process. We proceeded with the project according to the devising method including the play and the design and execution of scenography and costumes. There was no script available, and therefore the contents of the play arose from the childhood memories of our own, those of our grandparents and the material created through drama rehearsals. Starting points for the scenographic design were paper, a stripped-down stage setting and the necessities of travelling theatre. The starting point for costumes was paper, inspired by the fashion of 1940's.</p> <p>Themed interviews were carried out in order to research into the physical, mental and social needs of senior citizens in the sheltered home environment. Colouring, resistance to abrasion and rustle of paper were investigated by a quasi-experimental study. As for design framework we explored the devising method and the influence of art in sheltered homes. This thesis aims to report the whole process.</p> <p>The thesis project was quite successful as a whole. The paper costumes provided a good visual element in the scenography and the atmosphere. The functionality of the paper costumes failed to meet the resistance requirements for theatre costumes in general, however, they proved sufficient in our performance. The quasi-experimental studies did not do themselves justice in our thesis, because there was no script and thus no actual starting points for the costume design. We performed the play in two different sheltered homes. We received a lot of positive feedback from the sheltered homes and in our opinion we succeeded to create a play which catered for our target audience.</p>			
Subject headings, (keywords) Devising method, Quasi-experimental study, remolding paper, Influence of art in sheltered home, Themed interview			
Pages 76 pages + appendices 26 p.	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices			
Tutor Satu Kivimäki Seija Silvennoinen		Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	MIKÄ IHMEEN DEVSING.....	2
3	ALOITUSVAIHE	6
3.1	Taiteen vaikutus laitosympäristössä	7
3.2	Teemahaastattelu ja sen tulokset	8
3.3	Työryhmä muodostuu	10
4	TIEDON- JA AINEISTONKERUUVAIHE.....	12
4.1	Paperi tutkimusmateriaalina ja kvasikokeellinen tutkimus	13
4.2	Tutkimuksen kulku ja tulokset.....	15
4.2.1	Paperin värjääminen.....	15
4.2.2	Paperin kestävyys ja rapisevuus.....	21
4.3	Esityksen rakentuminen.....	29
4.4	Näyttämökuvan rakentuminen.....	31
4.5	Puvustusajatuksia.....	35
5	PROSESSOINTIVAIHE.....	37
5.1	Esitys.....	37
5.2	Roolihenkilöiden kuvajaiset tarkentuvat	40
5.3	Luonnostelu ja toteutus	47
5.3.1	Hertta.....	48
5.3.2	Unto.....	53
5.3.3	Kerttu-äiti	56
5.3.4	Martta-mummo	58
5.3.5	Kulkuri	60
6	KOKOONPANOVAIHE JA VALMISTAVAT HARJOITUKSET	62

7	MUISTOJEN VALSSI -ESITYS JA ARVIOINTI.....	64
7.1	Palvelutalon arviointi esityksestä	65
7.2	Puvustuksen ja lavastuksen arviointia	66
8	POHDINTA	68
	LÄHTEET	74
	KUVALÄHTEET	75

LIITTEET

- 1 Teemahaastattelurunko
- 2 Tunnelmakuvakollaasit
- 3 Esityksen partituuri
- 4 Kuvia esityksestä
- 5 Artikkelit Savonmaa-lehdessä 20.12.2012
- 6 Kari Komosen arviointi 18.1.2013
- 7 Henna Heikkisen arviointi 6.2.2013

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä devising-menetelmällä teatteriesitys, jonka visuaalisen ilmeen päämateriaalina on paperi. Kustansimme projektimme itse mahdollisimman pienellä budjetilla, koska meillä ei ollut toimeksiantajaa emmekä saaneet rahoitusta työllemme. Tästä huolimatta halusimme toteuttaa projektin. Ajatuksenamme oli suunnitella toimiva, helposti liikuteltava ja pystytettävä teatteriesitys erilaisiin tiloihin.

Suoritimme orientoivan harjoittelumme savonlinnalaiselle harrastajateatterille. Harjoittelun aikana haaveilimme kiertävän katuteatterin perustamisesta ja syventävän harjoittelun suorittamisesta tällä tavoin. Asia jäi hautumaan, ja Koskimies nosti asian esille muutaman vuoden kuluttua tieteellisen kirjoittamisen opintojakson tunnilla ideoidessamme opinnäytetyöaiheita. Innostuimme uudelleen ajatuksesta ja mietimme, kenelle haluaisimme suunnata esityksen. Syntyi ajatus viedä teatterielämys sellaiselle kohderyhmälle, joka ei itsenäisesti pääse teatteriin. Mietimme kohteeksi esimerkiksi päiväkotikäisiä, kehitysvammaisia ja vanhuksia. Päädyimme vanhuksiin, koska tuntui, että heille on vähiten suunnattua viriketoimintaa. Aiheesta teki kiinnostavan hyvän mielen tuottaminen laitosympäristöön ja sukupolvien välinen kuilu. Nykyään on ryhdytty huomioimaan kasvavassa määrin taide- ja kulttuurielämysten tarpeellisuutta hyvän vanhuuden edellytyksenä (Hohenthal-Antinin 2006, 14). Kuvataiteilija Tea Tikan (Teerijoki 2012, 9) mukaan taide on keino tuoda vanhuksille kokemus, että he ovat tärkeitä ja se myös piristää palvelutalon arkea. Nämä seikat vahvistivat palvelutaloissa asuvien vanhusten valitsemista kohdeyleisöksi.

Hohenthal-Antinin (2006, 7) väitöskirjatutkimuksen mukaan: ”Teatteri on paikka, jossa on lupa unohtaa ikä, vaivat ja arkiset murheet ja lupa elää hetken muunlaista identiteettiä kuin pelkän vanhuksen.” Halusimme tuottaa vanhuksille taiteellisen elämyksen ja herättää tunteita laidasta laitaan. Meillä oli käsitys, että devising-menetelmällä toteutetuissa esityksissä ei usein ole perinteistä draaman kaarta ja siksi esitykset saattavat olla vaikeasti ymmärrettäviä. Devising-menetelmä kuitenkin tuntui sopivan parhaiten projektimme, koska meillä ei ollut valmista näytelmätekstiä ja halusimme sisällyttää näytelmään lapsuuden muistoja ja vanhoja esineitä. Emme halunneet tehdä esitystä, josta vanhuksille jää hämmentynyt ja etäinen olo, joten päätimme pyrkiä toteuttamaan näytelmän kulun perinteisellä draamankaarella.

2 MIKÄ IHMEEN DEVISING

Perinteisessä teatteriprojektissa visuaalinen ilme suunnitellaan jo ennen harjoitusten aloittamista. Devising-menetelmää käytettäessä tarina ja visuaalinen ilme rakentuvat yhdessä vähitellen harjoitusten edetessä. Tämä edellyttää joustavuutta tekijätiimiltään. Usein hahmot varmistuvat vasta prosessin loppuvaiheessa ja puvustuksen tekemisellä on jo kiire. Menetelmä vaatii keskeneräisyyden sietämistä ja lopputulos on usein hio-maton. (Koskenniemi 2007, 51.) Devisingin määritelmiä pakeneva ja vapaa olemus luo helposti monenlaisia mielikuvia siitä, mitä se on (Heikkinen 2006, 1). Alusta asti oli selkeää, että puvustuksen ja lavastuksen suunnittelu ja toteutus tällaisessa proses-sissa ei tulisi olemaan kaikkein helpointa. Toisaalta helpottavaa oli lukea Koskennie-men (2007, 51) toteamus ”jos ei ole etukäteen luotua kuvaa siitä, minkä näköiseen tulokseen pitäisi päästä, ei ole myöskään absoluuttista kriteeriä esteettisesti hyvälle lopputulokselle.”. Hyvä lopputulos on tässä tapauksessa sellainen, missä ilmenee, mi-kä on kehittynyt prosessissa tärkeäksi ja merkitykselliseksi.

Devising-termi tulee englanninkielen sanaparista devising theatre, josta käytetään myös muotoa devised theatre. Sanakirjan mukaan devise tarkoittaa luomista, tekemis-tä ja keksimistä. (Koskenniemi 2007, 17.) Termin tarkka suomentaminen on koettu hyvin hankalaksi. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa on käytetty suomennoksia ’toiminnallinen dramaturgia’ ja ’esityksen laatiminen’. Yleisin tapa lienee kuitenkin käyttää termin englanninkielistä nimeä devising. (Heikkinen 2006, 2 - 3.) Koskennie-mi (2007, 22) peräänkuuluttaa suomenkielisten termien käyttöä ja on itse suomentanut devising-teatterin ryhmä- ja prosessikeskeiseksi työtavaksi sekä ryhmälähtöiseksi työ-tavaksi. Ryhmä ja prosessikeskeinen työskentely tarkoittaa lähtökohdaltaan ”ohjaajan tai taiteellisen suunnitteluryhmän visiota, joka työstetään prosessissa ja esiintyjäryh-mällä on keskeinen panos esityksen muodostumisessa. Ryhmälähtöisyydestä voi pu-hua silloin, kun ryhmä todellakin luo käsikirjoituksen, vaikka sen kokoaisi ohjaaja.” Meidän työtapamme on sekoitus kumpaakin työskentelytapaa.

Koskenniemi (2007, 17) kuvaa devising-esityksen rakenteen olevan usein fragmentaa-rinen eli sirpaleinen tai kollaasinomainen. Vaikka devising-menetelmä mielletään usein ei-tekstilähtöiseksi, se ei poissulje valmiin näytelmätekstin käyttöä. Teksti on tällöin vain yksi lähtökohta ja tarkoitus on muokata tekstiä harjoitusten aikana rankal-

la kädellä. Devising-menetelmä tarkoittaa teatterin työtapoja, joille yhteisinä tekijöinä voi nähdä ainakin ei-tekstilähtöisyyden ja ryhmälähtöisen työskentelytavan, jossa käsikirjoitus muodostuu prosessissa. Heikkinen (2006, 12) tarkentaa Koskenniemen määritelmää nostamalla prosessin vähintään yhtä suureksi kuin lopputuloksena syntyvän esityksen. Hän myös lisää esityksen olevan helposti hiomaton ja keskeneräinen. Prosessin lopputulokseen pyritään kiteyttämään ja tiivistämään prosessin aikana syntyneet ideat ja kohtaukset. Devising-esityksiä pidetään yhteisöllisinä, kokeellisina, toimintakeskeisinä, henkilökohtaisina, tilansa näköisinä, kuin myös ryhmä ja aihe näköisinä.

Heddon ja Milling (2006, 2, 13, 22, 227) kertovat ryhmälähtöisen työskentelytavan nostavan ensimmäisen kerran päätään Englannissa 1960-luvulla (Heikkinen 2006, 32). Koskenniemi (2007, 5) kertoo nimikkeen Devising theatre syntyneen Englannissa 1980-luvulla. Heikkisen (2006, 35) tekemässä puhelinhaastattelussa Koskenniemelle, Koskenniemi toteaa devising-termin rantautuneen Suomeen 90-luvun loppupuolella. Hän kuitenkin tarkentaa, että devising-työtapoja on käytetty jo aiemminkin Suomessa. Kuitenkin esityksen tai sen työtapojen kutsuminen devisingiksi vaatii hänen mielestään sen, että tekijät ymmärtävät ja tiedostavat termin merkityksen.

Heikkinen (2006, 36) on soveltanut Oddeyn devising-prosessin vaiheiden jaottelua seuraavasti 1) Aloitusvaihe, 2) Tiedon- ja aineistonkeruuvaihe, 3) Prosessointivaihe, 4) Kokoonpanovaihe sekä 5) Harjoitus-, läpimeno- ja esitysvaihe. Hän vielä täsmentää, että vaiheet voivat vaihdella ja työtavat muuttua, tämä on vain hahmotelma miten prosessi useimmiten etenee. Selkeimpiä devising-piirteitä omassa projektissamme on ei-tekstilähtöisyys ja esityksen sisällön ja rakenteen suunnittelu työryhmän kanssa.

Aloitusvaihe

Oddeyn (1994, 1) mukaan esityksen suunnittelun lähtökohta voi olla mikä tahansa. Se voi olla kuva, runo, musiikkikappale tai esine. Aloitusvaiheessa Heikkinen (2006, 37) painottaa ryhmäläisten tutustumista toisiinsa, jos kyseessä ei ole tuttu ryhmä. Devisingin epämääräisestä termistä on syytä keskustella ja löytää yhteinen ajattelutapa työskentelyyn. Prosessi tulee selvittää ja käytettävät ”työkalut” esitellä ja keskustella selviksi. Jokaisen tulee tietää, mikä on päämäärä, kenelle ollaan tekemässä, miksi ja missä ollaan tekemässä.

Meidän produktion lähtökohtina on viedä teatterielämys vanhuksille palvelutaloon. Esityksellä haluamme herättää vanhuksissa muistoja ja tuoda vaihtelevuutta laitosympäristöön. Perehdymme vanhuksiin kohdeyleisönä haastatteleamalla teemahaastattelulla palvelutalojen hoitohenkilökuntaa. Tutustumme teoriassa kuinka taide vaikuttaa vanhusten hyvinvointiin laitosympäristössä. Esityksemme visuaalisen ilmeen päämateriaalina on paperi, joten tutkimme muutaman erilaisen paperilaadun työstämistä kvasisikokeellisesti.

Devising-esityksen eri vastualueet voidaan jakaa ryhmäläisten kesken tai siten, että ryhmä yhdessä voi vaikuttaa kaikkiin osa-alueisiin. Näytelmällä voi olla valittuna ohjaaja tai jokainen ryhmän jäsen voi toimia vuorollaan ohjaajana. Ohjaaja nimikkeestä voidaan myös kokonaan luopua ja puhua mieluummin vaikka kättilöstä tai impulsinantajasta. Tämä henkilö voi toimia ulkopuolisena katsojana, joka pyrkii hahmottamaan ja kommentoimaan syntyvää kokonaisuutta. Ohjaaja voi olla myös päätöksentekijä tai henkilö, joka laittaa työryhmän liikkeelle tuomalla ärsykeitä ja impulsseja harjoituksiin. Ohjaajia voi olla myös kaksi henkilöä. Tällöin he vuoron perään ohjaavat harjoituksia ja tukeutuvat ajatukseen, kaksi näkee paremmin kuin yksi. Prosessi voi olla yksinäinen eli yksi ”ohjaaja” tai kaksinäinen, jolloin on kaksi ”ohjaajaa” tai moninäinen, jolloin ryhmä tekee yhdessä päätökset. Devising-prosessissa ei välttämättä tarvitse lainkaan ohjaaja, tosin tämä jakaa devising-piireissä mielipiteitä. Toisten mielestä menetelmä ei ole enää devising-menetelmä, jos prosessilla on ohjaaja, toiset taas ovat vahvasti sitä mieltä, että ohjaaja on välttämätön ainakin jossain vaiheessa prosessia, jotta välttyttäisiin turhat kinastelut ja keskustelut. (Heikkinen 2006, 40, 41.)

Meidän produktiomme toimii kaksinäisellä ohjauksella. Me vastaamme harjoitusten vetämisestä ja etenemisestä. Päätökset pyritään tekemään työryhmän kesken, mutta päättämättömyystilanteessa me teemme lopullisen päätöksen. Lisäksi tuomme harjoituksiin erilaisia impulssimateriaaleja. Meillä ei ole varsinaista näytelmän ohjaajaa. Eräänlaisina ohjaajina meillä toimivat ulkopuoliset katsojat. He auttavat esityksen ja hahmojen työstämisessä. Ulkopuoliset katsojat ovat henkilöitä, jotka tulevat seuraamaan esityksen harjoituksia pitkin prosessia. Meillä tällaista palautteen antajia ovat opettajat ja läheiset. Dokumentoimme harjoitusten etenemistä videokameralla ja valokuvaamalla, mikä auttaa meitä näkemään valmistuvaa kokonaisuutta.

Tiedon- ja aineistonkeruuvaihe

Tiedon- ja aineistonkeruuvaiheessa etsitään impulssimateriaalia, jota tuodaan harjoitukseen ja johon tutustutaan yhdessä työryhmän kanssa. Näitä impulsseja voi olla mikä tai mitkä tahansa; runot, laulut, tekstit, kuvat, vaatteet yms. Tarkoituksena on herätellä ajatuksia ja ideoita. (Heikkinen 2006, 45.) Devisingin on tarkoitus tukea intuitiota, spontaaniutta ja luovaa ideointia. Tarkoituksena on ryhmälähtöinen aiheiden keruu ja niiden työstäminen (Oddey 1994, 1).

Käytimme impulssimateriaaleina vanhoja esineitä, vaatteita sekä omia ja isovanhempiemme lapsuudenmuistoja. Suunnitelmana oli tehdä improvisaatioharjoituksia kerätyn materiaalin avulla. Keskustelisimme ryhmässä vanhoista esineistä ja niiden synnyttämistä assosiaatioista. Jokainen ryhmän jäsen toisi kuvia omista lapsuudenmuistoista ja näistä rakennettaisiin yhteinen kollaasi. Pyrimme aloittamaan lavastuksen suunnittelun jo tässä vaiheessa.

Prosessointivaihe

Prosessointivaiheessa kerättyyn materiaaliin pureudutaan ja syvennyttään tai toisin sanoen sitä analysoidaan, valikoidaan, muokataan ja järjestellään. Kerätty aineisto pyritään saamaan järkevään ja esitettävään muotoon. (Heikkinen 2006, 51.) Lavastuksen ja puvustuksen suunnittelu saattaa tapahtua jossakin prosessoinnin ja kokoonpanovaiheen välissä tai aikana. Haaste devising-prosessilla toteutetuissa esityksissä on päätösten tekeminen ja visuaalisen ilmeen toteuttaminen nopealla aikataululla. Esityksille onkin luonteenomaista, että lavastus ja puvustus ovat usein taloudellisesti keveitä ja kierrätyspohjalta rakennettuja. (Koskenniemi 2007, 51.)

Eri kohtausten hahmotelmat syntyvät tiedon- ja aineistonkeruuvaiheessa keräämämme ja tuottamastamme materiaalista. Syntyntä materiaalia työstetään ja voidaan sekoittaa keskenään. Lavastus olisi viimeistelyä vaille valmis ja sitä voisi hyödyntää harjoituksissa. Puvustuksen suunnittelu aloitetaan. Ennakoimme, että emme ehdi valmistaa kaikkia vaatekappaleita alusta alkaen paperista, vaan käytämme puvustuksessa osittain valmiita vaatteita, joita muokataan. Materiaali puvustukseen kerätään omista ja koulun varastoista sekä kirpputoreilta.

Kokoonpanovaihe

Kokoonpanovaiheessa järjestellään syntynyt materiaali lopulliseen muotoonsa (Heikkinen 2006, 57). Tarkoituksena on karsia ja parsia esitys halutun näköiseksi. Tässä vaiheessa on myös mahdollista kirjoittaa tai viimeistellä esityksen käsikirjoitus tai esityksen ”partituuri”, mikä korvaa käsikirjoitusta ja kertoo tarinan kulun mm. näyttelijän, rekvisiitan ja valojen osalta taulukon muodossa (Koskeniemen 2007, 60 - 62).

Prosessimme tässä vaiheessa ulkopuolisten katsojien merkitys kasvaa. He auttavat saamaan esityksestä kokonaisuuden. Saamme eräänlaista väliarviointia ja apua roolihenkilöiden työstämiseen. Lavastuksen olisi tarkoitus tässä vaiheessa olla valmis ja puvustuksen lähes valmis.

Harjoitus- läpimeno- ja esitysvaihe

Harjoitus- läpimeno- ja esitysvaihe eivät juuri poikkea perinteisen teatterin vastaavista vaiheista. Harjoitusten ja läpimenojen määrät voivat vaihdella. Tämä vaihe on varsinaisen viimeistely ja hiomisvaihe. Esitysvaiheen ei tarvitse devising-prosessissa olla esityksen viimeinen vaihe. Näin on esim. tilanteessa, jossa on kyseessä esityssarja. Esityskertojen jälkeen voidaan palata takaisin aiempiin vaiheisiin. (Heikkinen 2006, 60, 61.) Pyrimme pitämään useampia pukuharjoituksia, että näyttelijä pääsee tutustumaan paperivaatteisiin. Pidämme valmistavat harjoitukset koulutiloissa pienelle yleisölle. Koeyleisö koostuu ystävistä ja läheisistä.

3 ALOITUSVAIHE

Aloitussvaiheessa tutustutaan työryhmään, selvitetään kaikille tavoitteet ja työkalut sekä luodaan vapaa ilmapiiri ja luottamus ryhmän kesken. Työryhmäämme liittyi kaksi uutta jäsentä. Selvitimme devising-käsitteet uusille ryhmän jäsenille ja jaoimme vastualueet. Projektimme alussa perehdyimme kohdeyleisöömme ja taiteen vaikutukseen laitosympäristössä. Selvitimme hoitohenkilökunnan näkökulmaa teemahaastattelulla. Tutkimme paperin käyttöä teatteripuvustuksessa kvasikokeellinen tutkimuksen avulla.

3.1 Taiteen vaikutus laitospäristössä

Teatterielämyksellä pyrimme tuomaan vanhuksille laitospäristöön kokemuksen, joka edistäisi vanhusten hyvinvointia ja saisi heidät kokemaan itsensä huomioiduiksi kulttuurin saralla. Taiteen vaikutuksella hyvinvointiin on pitkä historia. Leijalan (1997) mukaan taiteen parantava vaikutus tiedostettiin jo muinaisessa Kreikassa (Seppänen 2006, 31). Hyyppä (Seppänen 2006, 35) kuitenkin tarkentaa, että hyvään terveyteen kuuluu sosiaalinen osallistuminen, yhteisöllisyys ja vuorovaikutus. Taide- ja kulttuuritoiminta ovat yksi keino, joilla näitä voidaan toteuttaa.

Vanhus on saattanut menettää sosiaaliset kontaktinsa luonnollisesti läheisten nukkessa pois ja muuttaessaan mahdollisesti kauemmas omaisistaan. Leijalan (1997) mukaan vanhuksen muuttaessa kodista laitospäristöön voi muutos laukaista sairauksia ja turvattomuutta (Seppänen 2006, 25). Hyyppä (Seppänen 2006, 12) toteaa, että palvelutalon muodostamassa yhteisössä, voi vanhus tuntea yhteisön keskellä silti yksinäisyyttä. Seppänen (2006, 22) tarkentaa, että erityisesti muistisairaille tutustuminen tuntuu olevan haastavaa, vaikka he ovat päivittäin tekemisissä samojen ihmisten kanssa. Tässä tavoitteenamme on saada esityksestä sosiaalinen tapahtuma, joka voisi edistää vanhusten hyvinvointia.

Kankaan (2003) mukaan taide on hyvä keino vahvistaa yhteisöllisyyttä. Teoksilla voidaan herätellä kohdeyleisössä esimerkiksi muistoja, joiden avulla vanhuksat voidaan innostaa toimimaan yhdessä. (Seppänen 2006, 12.) Liikanen (2003) toteaa 1970-luvun olleen taideterapian ja viriketoiminnan kulta-aikaa. Sen aikaisissa hoitolaitoksissa oli puutarhoja, joissa asukkaat saivat vapaasti puuhastella. Laman vuoksi 1990-luvulla hoitolaitoksista lakkautettiin taide- ja kulttuuritoiminta lähes kokonaan. Viriketoiminnanohjaajien virat lakkautettiin tai muutettiin sairaanhoitajiksi. Tämä muutti asenteita niin, että viriketoiminta koettiin usein rasitteena ja ajan tuhlausena hoitolaitosten vahvasti rutinoituneessa päiväohjelmassa. Nykyään ilmapiiri on kokemassa muutosta ja on ymmärretty uudestaan viriketoiminnan ja taiteen merkityksen tärkeys. Viriketoiminta ja ulkoilu vanhusten kanssa kuuluvat tänä päivänä asukkaiden perushoitoon. Hoitohenkilökunnan määrä ja jaksaminen sekä taloudelliset resurssit ovat suurimmat esteet viriketoiminnan laajenemiselle (Seppänen 2006, 35).

Vanhetessaan ihmisen näkö- ja kuuloaisti heikkenevät, hämäränäkö ja korkeiden äänien kuuleminen vaikeutuvat. Esiintyessä on muistettava puhua selkeällä ja kuuluvalla äänellä. Tämä on erityisen tärkeää, koska esityksessämme ei tulla käyttämään äänenvahvistimia. Parikkalan (Seppänen 2006, 27) tutkimuksen mukaan laitoksissa asuvat vanhukset kaipaavat sosiaalisia kontakteja ja koskettamista. Koskettaminen kertoo välittämisestä, ryhmään kuulumisesta ja hyväksymisestä enemmän kuin tuhat sanaa. Tämä vuoksi pohdimme mahdollisuutta yhteisestä tanssihetkeä yleisön kanssa, näin toteutuisi mielekkään tanssin yhteydessä konkreettinen kosketus yleisön kanssa.

3.2 Teemahaastattelu ja sen tulokset

Teemahaastattelulla pyrimme selvittämään mitä asioita olisi hyvä huomioida esityksen sisällössä ja visuaalisissa elementeissä, kun kohdeyleisönä ovat ikäihmiset. Lisäksi halusimme selvittää millaiset ovat esiintymistilat sekä hieman taustatietoa palvelutalon asukkaista. Halusimme myös selvittää, millaiselle esitykselle palvelutalossa olisi tarvetta sekä sitä, miten saisimme parhaiten palautetta yleisöltämme. Ennakkokäsityksemme oli, että yleisesti teatteriesitys, jota vanhemmat ihmiset käyvät katsomassa, on elämäkerta, heidän nuoruuden aikaansa sijoittuva näytelmä, klassikko tai jokin musiikki. Haastatteleamalla itse ikäihmisiä olisimme saaneet vastauksen kysymykseen, millaisista esityksistä he yleensä nauttivat, mutta olisimme joutuneet tekemään useamman haastattelukerran palvelutaloihin ollaksemme tuttuja vanhuksille, kuten Luttinen (2012) omassa opinnäytetyössään katsoi olleen eduksi. Teerijoen (2012, 9) artikkelista ilmenee hoitohenkilökunnan tietotaito palvelutalon tarpeista. Aikataulun rajoissa ja hoitohenkilökunnan tietotaitoon tukeutuen päädyimme haastattelemaan hoitohenkilökuntaa.

Teemahaastattelu on keskusteleva tutkimusmetodi, jolla on etukäteen päätetty tarkoitus. Sen keskusteleva muoto tekee menetelmästä puolistrukturoidun, mikä tarkoittaa sitä, että kysymykset eivät ole tarkassa muodossa ja järjestyksessä. Haastateltavat ovat samassa tilanteessa tai kokeneet saman tilanteen ja on oleellista, että tutkija on perehtynyt aiheeseen. Aiheeseen perehtymisen johdosta syntyneiden oletuksien valossa rakennetaan haastattelun runko. (Hirsjärvi 1995, 36.) Tutkija esittää haastateltavalle pääasiassa avoimia kysymyksiä. Haastattelun muoto ja yksityiskohdat jätetään melko vapaiksi. Tutkijan on kuitenkin ohjailtava keskustelua niin, ettei se lähde harhailemaan liian kauaksi tutkimusongelmasta. Yksi teemahaastattelun hyvistä puolista on

se, että tutkijan läsnäolo ehkäisee väärinymmärryksiä. Tutkija voi yllättävän vastauksen kuullessaan heti selvittää syyt ja taustatiedot kyseiseen vastaukseen. Teemahaastattelussa syntyvä runsas ja sekava aineisto on hidasta ja työlästä jäsenellä ja muodostaa siitä päätelmänsä. Tämän takia teemahaastattelu menetelmänä sopiikin parhaiten vain yhteen tai muutamaaan haastateltavaan henkilöön. (Routio 2000, 80, 81, 82.)

Teemahaastattelulla on mahdollisuus saada selville haastateltavalle hyvinkin henkilökohtaisia ja arkoja asioita, varsinkin yksilöhaastattelumuotona (Hirsjärvi & Hurme 1995, 35). Meidän tilanteessamme kysymykset eivät koske kovin henkilökohtaisia asioita, mutta kysymys oli mielipideasioista ja niihin vaikuttavat vahvasti erilaiset kokemukset. Haastateltavan ominaisuudet ja aikaisemmat kokemukset olisikin syytä selvittää haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 1995, 36). Suunnittelimme teemahaastattelurungon. Teemahaastattelurunko ei ole yksityiskohtainen kysymysluettelo vaan haastattelijan muistilista, jossa keskustelu on suunniteltu aiheittain (Hirsjärvi & Hurme 1995, 41). Meidän haastattelurungossamme (Liite 1) teemoja olivat palvelutalon asukkaat ja viriketoiminta, vanhusten fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten ominaisuuksien vaikutus esityksen sisältöön ja visuaaliseen ilmeeseen sekä esityksen arviointi.

Otimme yhteyttä kahteen savonlinnalaiseen palvelutaloon, joista kummastakin haastattelimme yhtä naishoitajaa. Reponen haastatteli toisen palvelutalon sairaanhoitajaa, joka oli toiminut kyseisessä palvelutalossa 12 vuotta. Haastattelu tapahtui 25.7.2012. Koskimies haastatteli 20 vuotta toisessa palvelutalossa työskennellyttä lähihoitajaa 26.7.2012. Ensimmäisessä haastattelussa olimme molemmat paikalla, mutta Reponen suoritti haastattelemisen. Haastattelut tapahtuivat palvelutalojen toimistotiloissa ja ne nauhoitettiin.

Kummassakin palvelutalossa oli n. 30 - 40 asukasta. Toisessa asukkaiden keski-ikä oli 70 vuotta ja toisessa 90 vuotta. Tulosten mukaan ne asukkaista, jotka ovat fyysisesti sellaisessa kunnossa, että kykenevät, ovat käyneet silloin tällöin erilaisissa teatteriesityksissä. Asukkaiden kanssa pidetään melkeinpä viikoittain yhteislaulutilaisuuksia. Palvelutaloissa asui muistisairaita asukkaita, joten esityksen kestosta oltiin sitä mieltä, että sen tulisi olla enintään 30 min. pituinen, koska muistisairaiden keskittymiskyky yleensä heikkenee. Selkeää ja kuuluvaa äänenkäyttöä pidettiin tärkeänä, mutta mikrofonien käyttämistä ei pidetty kuitenkaan välttämättömänä. Hoitajien mukaan asukkaat

ovat pitäneet hauskoista, musiikkipitoisista ja siihen ”vanhaan hyvään aikaan” sijoituvista teatteriesityksistä: ”Musiikkia siinä pitää olla ja huumoria, että huumorihan ei iän myötä katoa mihinkään”. Haastattelun mukaan kysymyksestä, voiko näytelmässä käsitellä sotaa, oli kahta eri mielipidettä. Toisessa paikassa oltiin sitä mieltä, että sota-aikaisiin tapahtumiin viittaaminen ei olisi suositeltavaa: ”Tota, sota on todella arka asia ainakin tässä talossa asukkaille, suurin osa on kokenut sodan venäjän kanssa, en tois. Se aiheuttaa valtavaa ahdistusta” Toisessa palvelutalossa taas ei uskottu sen ahdistavan asukkaita: ”Sehän on ihan normaalia he on sota-ajan kokenu ja he mielellään siitä kertovat ja juttelevat just kaikesta sota-ajan jutuista ja evakko näistä ajan mieningeistä, että ei miusta heille oo ollenkaan se niinku vaikeeta”

Ajatuksena oli tehdä esityksestä virikkeellinen ja vuorovaikutteinen. Suunnittelimme, että antaisimme yleisölle esineitä kommentoitavaksi esityksen aikana tai sen jälkeen. Haastattelussa selvisi, että esineet olisi toimivinta laittaa kiertämään esityksen jälkeen. Kummassakin palvelutalossa ulkopuolelta tuleva ohjelma otettiin positiivisesti vastaan tuomaan vaihtelua päivän rutiineihin. Kummassakin palvelutalossa harrastettiin yhteislaulutilaisuuksia melkeinpä viikoittain ja todettiin että asukkaat pitävät erityisen paljon kuunnella lauluja sekä myös laulaa mukana.

3.3 Työryhmä muodostuu

Saimme työryhmämme jäseniksi kaksi projektistamme kiinnostunutta ystäväämme. Heikkinen lupautui näyttelemään ja Komonen vastaamaan musiikista. Ryhmänä emme tunteneet toisiamme eikä devisng-menetelmä ollut kenellekään tuttu. Aloitimme harjoituskauden 16.8.2012 Edellisen päivän tapaamisessa Koskimiehen, Reposen ja Heikkisen kanssa keskustelimme tulevista tavoitteistamme ja sovimme, että Koskimiehellä ja Reposella on päävastuu harjoitusten etenemisestä, harjoituskertojen vetämisestä ja puvustuksen ja lavastuksen tekemisestä. Toimisimme harjoituksissa innostuksen luojina ja impulssien tuojina. Päätökset ja näytelmän sisältö pyrittiäisiin tekemään yhdessä. Meillä ei ollut ohjaajaa, joten olimme suunnitelleet harjoitusten valokuvaamista ja videointia korvaavina tapoina seurata prosessin etenemistä. Olimme päättäneet esityksen kehittyessä käyttää ulkopuolisia katsojia kokonaisuuden hiomisessa. Näytimme tekemämme alustavat tunnelmakuvakollaasit, joihin olimme keränneet ajatuksia ja lähtöideoita esityksestä (Liite 2). Komonen tuli mukaan harjoituksiin elokuun lopulla 30.8 ja osallistui harjoituksiin kerran viikossa, kun muu työryhmä

kokoontui kolme kertaa viikossa. Tämä vaikutti harjoituksiin niin, että pyrimme luomaan luottamussuhteen muihin ryhmän jäseniin niin, ettei Komosen vähäisempi läsnäolo sitä juuri heilauttaisi. Kolmestaan onnistuimme saavuttamaan luottamuksen, mutta Komosen kanssa se jäi vähän etäisemmäksi. Sovimme alustavasti, että ensi-ilta olisi marraskuun alussa.

Harjoitukset pidimme koulun tiloissa, ja jos sää salli, menimme ulos koulun pihalle. Olimme tehneet alustavan suunnitelman harjoituskaudestamme ja suunnitelleet aloitusvaiheen kestoksi kaksi viikkoa, viikot 33 ja 34. Todellisuudessa aloitusvaihe kesti pidempään ja meni ristiin ja lomittain tiedon- ja aineistokeruuvaiheen kanssa. Yksi syy aloitusvaiheen venymiselle oli se, että Komosen ollessa harjoituksissa keskityimme luottamuksen ja ryhmäytymisen rakentamiseen emmekä esityksen työstämiseen (kuva 11).

Kuva11. Ryhmäytymistä edistävää leikkimistä

Jokaisella harjoituskerralla on oltava sen kerran tavoite (Sinivuori 2000, 49). Tavoitteellinen harjoittelu tuo ryhtiä harjoituksiin. Pyrimme joka harjoituskerta keskittymään erilaisiin asioihin näyttelijäntyössä. Havainnoimme harjoitusten edetessä, että paino-

piste muuttui riippuen prosessin vaiheesta. Annoimme heti toisissa harjoituksissa koti-tehtäväksi ajalehtimistehtävän. Tehtävässä piti lähteä yksin harhailemaan päämäärät-tömästi tarkkaillen ihmisiä ja ympäristöä olematta kontaktissa keneenkään. Jaoimme harhailukokemukset yhdessä ryhmäläisten kanssa. Harjoituksen tarkoituksena oli herättää havainnoimaan ympäristöä ja pohjustaa tulevaa ajatusten jakamistyöstä. Myös suunnittelijan työhön kuuluu oleellisesti ympäristön tarkkailu ja ideoiden löy-täminen ympäristöstä.

Ote Reposen opinnäytetyöpäiväkirjasta 12.9.2012 ”Tänään oli hyvät harjoitukset. Tehtiin luottamusharjoituksia, erilaisten ihmisten kävelyharjoituksia, viskottiin rättiä. Ryhmä alkaa tuntua ryhmältä, ihmiset luottaa.” Ryhmäytymiseen kannattaa varata aikaa ja panostaa. Tämä on yksi tärkeä vaihe prosessia. Tässä vaiheessa luodaan pohja tulevalle. Jos ryhmä ei toimi, miten voi olettaa esityksen toimivan tai edes syntyvän. Samaiselta päivältä löytyy myös merkintä: ”Tähän mennessä musta tuntuu, että ei olla saatu kauheesti konkreettista aikaan. Alkoi hermostuttamaan. Rupes pelottamaan.” Tässä käy hyvin ilmi devising-prosessin haastavuus, on pakko luottaa ryhmään ja luo-pua omista suunnitelmista ja aikatauluista. Voi luoda raamit, mutta loppujen lopuksi ryhmä on se, joka sen toteuttaa. Jos ryhmä ei ole valmis siirtymään eteenpäin proses-sissa, täytyy itse vain luottaa ja odottaa.

Olimme suunnitelleet tekevämme ”ensiesiintymisen” palvelutaloihin syyskuun puo-lessa välissä. Teimme tämän niihin palvelutaloihin, joihin halusimme viedä varsinaisen esityksenkin. Lauoimme muutamia lauluja ja juttelimme asukkaiden kanssa. Tar-koituksenamme oli saada esiintymiskokemusta ja esittäytyä vanhuksille ja henkilö-kunnalle. Tosin asukkaat tuskin muistivat meitä varsinaisen esityksen aikoihin. Ko-kemus oli miellyttävä ja kannusti meitä jatkamaan. Se antoi ryhmälle yhteisen koke-muksen, joka lähensi meitä.

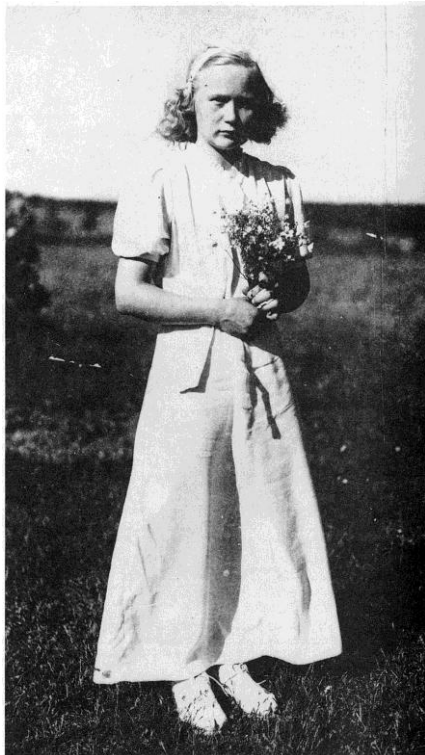
4 TIEDON- JA AINEISTONKERUUVAIHE

Tiedon- ja aineistonkeruuvaiheessa harjoituksissa synnytetään materiaalia impulssien avulla. Toimme harjoituksiin mm. esineitä, kuvia ja lauluja. Näillä lähdimme synnyt-tämään materiaalia esitykseen. Tässä vaiheessa oli helpompaa lähteä mieltä lavastusta kuin puvustusta. Lavastuksen suunnittelu lähti ajatuksesta rakentaa lavastukselle poh-ja, mitä voisi prosessin edetessä työstää eteenpäin. Halusimme lähteä suunnittelutyö-

hön hyvissä ajoin tiedostaen, että loppuvaiheessa tulee olemaan kiire. Mietimme samalla myös puvustuksen lähtökohtia, vaikka tarinan henkilöistä ei ollut vielä varmuutta.

4.1 Paperi tutkimusmateriaalina ja kvasikokeellinen tutkimus

Valitsimme tulevan esityksemme puvustus- ja lavastusmateriaaliksi paperin. Teimme paperilla kvasikokeelliset tutkimukset jo ennen harjoitusten aloittamista, koska devising-menetelmällä työskennellessä puvustuksen toteutusvaihe jää todella lyhyeksi ja eikä siinä vaiheessa ehtisi tehdä riittävästi kokeiluja. Kallioniemen (1998, 94) mukaan paperi materiaalina mielletään usein hauraaksi ja helposti repeäväksi. Sota-aikana kaikista materiaaleista oli pulaa, joten yhdeksi suureksi korvikemateriaaliksi muodostui paperi. Paperista valmistettiin kenkiä, kudottiin kasseja, esiliinoja, seinävaatteita, ikkunaverhoja, pannumyssyjä, käsilaukkuja, huonekalujen päälisiä ja vaatteita (kuva 1). Paperituotteet olivat, yllättävää kyllä, suhteellisen lujia ja kestäviä, mikäli eivät joutuneet märkinä kulutukseen. Paperin kulutushistoria sopii näytelmämme ajan kuvaan käyttäessämme ideoinnissa sodan ja sen jälkeisen ajan lauluja ja ruonoja.

Kuva 1. Tytön yllä on paperimekko ja jalassa puukengät, jonka päälliset ovat paperinarukangasta.

Tutustuimme teokseen (Hirvikoski 2009), jossa Pirjo Valinen kertoo paperin käytöstä teatteripuvuissa. Näitä perustietoja paperin muokkaamisesta hyödynsimme paperikangaskokeiluissamme.

Kovassa kulutuksessa paperin tukeminen nousee tärkeäksi asiaksi (Valinen 2009, 68). Teatterissa vaatteiden kulutus on eriluokkaa kuin tavallisessa elämässä, joten vaatteelta vaaditaan paljon. Kulutuksen lisäksi vaatteiden on kestävä toistuvaa pukuhuoltoa, joka tuo lisähaasteen paperivaatteen käyttöön teatterissa. Produktiossamme on se etu, että emme tule esittämään kymmeniä näytöksiä, joten puvustus ei tule altistumaan yhtä suurelle rasitukselle kuin laitosteatterissa. Paperivaatteiden huollossa Valisen (2009, 69) kokemuksen mukaan paras toimintatapa on tarvittaessa pyyhkäistä paperin pintaa ja käyttää sellaista alusasua, että vain sen peseminen riittää. Oman haasteensa vaatteisiin tuo paperista lähtevä ääni, joka pitää huomioida. Paperin värjämisessä ja kuvioinnissa voi käyttää sekä paperin että kankaan työstämismenetelmiä, jotka lisäävät paperin monikäyttöisyyttä.

Saadaksemme käsityksen paperin käyttämisestä puvutuksessa tutkimme sen työstämistä. Tutkimus voi olla piirteiltään joko kokeellinen tai kvasikokeellinen. Kokeellisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan jonkin ilmiön reaktiota johonkin tai vaikutusta johonkin. Tutkija pyrkii kontrolloimaan tai poistamaan tutkimustulosta häiritsevät tekijät. Kokeellisen tutkimuksen tulee olla järjestelmällistä ja hallittua havaintojen tekoa. Tutkimus täytyy raportoida niin tarkasti, että sen toistaminen yhä uudelleen on mahdollista. (Anttila 2005, 269 – 270.) Kokeellinen tutkimus on esim. kankaan kestävyden tutkimista staattisissa laboratorio-olosuhteissa. Anttila (2005, 269 - 270, 274) toteaa, että kvasikokeellinen tutkimus muistuttaa kokeellista tutkimusta, mutta sen pyrkimyksenä ei ole kuitenkaan hallita tai manipuloida kaikkia asiaan kuuluvia muuttujia. Kokeellisessa ja kvasikokeellisessa tutkimuksessa tutkimuksen kulun vaiheet ovat samat. Kvasikokeellisessa tutkimuksessa päähuomio kiinnittyy kuitenkin siihen, miten hyvin ja huolellisesti tutkimus on suoritettu olosuhteisiin nähden. Käytimme paperin muokkaamiseen kvasikokeellista tutkimusmenetelmää, koska tutkimus eikä sen toteutus vaadi kaikkien mahdollisten muuttujien hallitsemista. Tällaisia muuttujia kouluympäristössä ovat esim. lämpötila ja ilmankosteus. Tuloksia ei myöskään voi mitata numeerisesti, vaan omien aistimusten avulla, jolloin tulokset vaihtelevat henkilöstä riippuen.

4.2 Tutkimuksen kulku ja tulokset

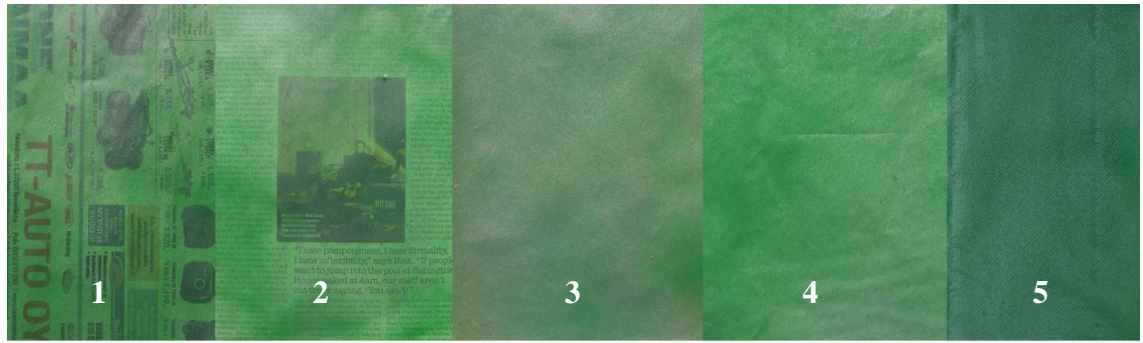
Kvasikokeellisessa tutkimuksessamme tulemme tutkimaan paperin värjäämistä, vahvistamista sekä, miten paperin äänen voimakkuutta voisi manipuloida ajatellen teatteripukua. Valitsimme koemateriaaleiksi sanomalehtipaperin, wc-paperin, silkkipaperin, voimapaperin ja aikakauslehtipaperin. Nämä toimivat kokeissamme muuttuvina variansseina. Valitsimme nämä materiaalit, koska ne olivat edullisia, ja pyrimme kokeilemaan mahdollisimman monenlaisia paperilaatuja. Koepaikkana toimivat pääsääntöisesti koulumme kankaanvärjäys- ja painoluokka. Dokumentoimme koetulokset Casio EX-S500 - digikameralla. Kuvissa saattaa ilmetä epätarkkuuksia ja värien vääristymistä.

4.2.1 Paperin värjääminen

Paperin värjäämistä kokeilimme spraymaalaamalla ja upotusvärjäyksellä. Kokeisiin otimme mukaan kaikki paperilaadut. Jokaisesta paperilaadusta kokeilimme sileää ja rypistettyä paperia. Kokeissa havainnoimme värjäytyvyyttä ja värjäyksen jälkeä näköaistin avulla.

KOE 1, Spraymaali

Aloitimme kokeemme spraymaalaamalla paperia. Spraymaalaus tapahtui ulkona, koska sisätiloissa ei ollut riittävää ilmastointia. Suihkutimme spraymaalia n. 25 cm etäisyydeltä paperista. Maalasimme paperia kahdella eri värillä, sileitä kokeiluja hopealla ja vihreällä maalilla (kuva 2) ja rypistettyjä keltaisella ja vihreällä maalilla (kuva 3). Halusimme kahdella maalilla maalatessa kokeilla, miltä spraymaalilla sävytys näyttää.

Kuva 2 ja 3. Spraymaalikokeilut, 1 = sanomalehtipaperi, 2 = aikakauslehtipaperi, 3 = voimapaperi, 4 = silkkipaperi, 5 = WC-paperi

Havainnot

Spraymaali ei imeydy paperin kuituihin vaan jää kerrokseksi paperin pinnalle. Maali ei tahraa ja sitä voi pyyhkiä kostealla. Spraymaalilla käsitelty paperi ei haurastu, koska se ei joudu alttiiksi vedelle. Spraymaalilla käsittely vahvisti jonkin verran kaikkia paperilaatuja, mutta huomattavimmin WC-paperia ja sanomalehtipaperia. Spraymaalilla maalattaessa on vaikea saada täysin tasaista väripintaa, tosin se onnistuu useammalla maalikerroksella. Rypistettyihin kokeiluihin spraymaali sopi paremmin, koska näissä ei ollut tavoitteena saada tasaista väripintaa. Sanomalehtipaperilla jälki oli suttuisimman näköinen.

KOE 2, Upotusvärjäys

Halusimme kokeilla, miten Valisen (2009, 69) mainitsema upotusvärjäys paperilla onnistuu. Päätimme kokeilla upotusvärjäystä Remazol-reaktiiviväreillä. Emme käyttäneet värjämisessä lainkaan apuaineita, sillä paperivaatteita ei tulaisi pesemään. Teimme upotusvärjäykseen kahta eri vahvuista värjäyslientä ja liotimme papereita väriliemessä kaksi tuntia. Emme ottaneet upotusvärjäyskokeeseen wc-paperia mukaan vaan ennakoimme, että wc-paperi hajoaa liian helposti veteen pehmeän rakenteensa vuoksi.

Päätimme tehdä oman liemivärjäyssovelluksen, koska paperi on eri asia kun kangas. Laskimme vettä astiaan, että paperit olisivat mahdollisimman vähän päällekkäin. Halusimme veteen syvyyttä, että rypistetyt paperitollot saisi upotettua kauttaaltaan veteen. Liuoksen 1 vesimäärä oli 10 l, liuoksessa 2 vähensimme vesimäärän 5 l, koska 10 l näytti liioitellulta suhteessa papereihin. Päädyimme kokeilemaan seuraavia väri-määriä (taulukko 1). Väriaineen punnitsimme väriaineille tarkoitetulla vaa'alla. Sekoitimme värijauheen kädenlämpöiseen veteen, koska kuumavesi haurastuttaa paperin nopeammin. Värijauhe liukeni ongelmitta haaleaan nesteeseen. Jauheen liuetta upotimme kokeeseen kuuluvat paperit väriliemeen. Puristelimme kevyesti liian veden pois ja veimme kuivaushuoneeseen narulle kuivumaan.

Taulukko 1 Väri- ja veden määrä

Liuos	Väri	Vesi
1.	1,5 g	10 l
2.	3 g	5 l

Upotusvärjäystekniikalla teimme kolme koetta (2a, 2b, 2c). Kokeessa 2a värjäsimme sileän, kuivan paperin. Kokeessa 2b värjäsimme märän, sileän paperin ja kokeessa 2c värjäsimme rypistetyn, kuivan paperin.

KOE 2 a, Sileä, kuiva paperi

Liuos 1

Värien voimakkuudet kaikissa paperilaaduissa olivat haaleita (kuva 4). Voimapaperi, aikakausilehtipaperi ja silkkipaperi olivat sävyttyneet. Tummin värjäystulos oli sanomalehtipaperissa. Silkkipaperissa värjäystulos oli epätasainen, koska keveytensä vuoksi paperi ei pysynyt vedenpinnan alla. Lisäksi silkkipaperia oli mahdotonta saada kuivumaan suorana, koska se repeytyi hellävaraisessakin käsittelyssä. Ripustimme sen rutussa kuivumaan, jolloin ryppyjen väliin jäi värikertymiä.

Kuva 4. Liuos 1 kokeilut, 1 = sanomalehtipaperi, 2 = aikakauslehtipaperi, 3 = voimapaperi, 5 = silkkipaperi

Liuos 2

Värjäysliemi oli imeytynyt hyvin erilaisilla eri paperilaatuihin (kuva 5). Aikakauslehtipaperissa näkyi pieni sävyero liuokseen 1 verrattuna. Voimapaperissa ero ei ollut iso, mutta huomattavampi kuin aikakauslehtipaperissa. Silkkipaperissa ja sanomalehtipaperissa oli selkein väriero verrattuna liuokseen 1. Aikakauslehtipaperin huonoon värjäytyvyyteen vaikuttavat sen kiiltävä pinta ja mahdolliset paperiin käytetyt käsittelymenetelmät. Huokoisempipintaiseen materiaaliin väri imeytyy paremmin. Sanomalehti-, aikakauslehti- ja voimapaperissa värjäys oli onnistunut tasaisesti, silkkipaperissa pinta oli epätasaista. Voimapaperin pohjaväri oli niin tumma, että se vaatisi vahvemman värjällemen. Peittävän värjäystuloksen saamiseksi tulisi käyttää jotakin muuta värjäysmenetelmää.

Kuva 5. Liuos 2 kokeilut, 1 = sanomalehtipaperi, 2 = aikakauslehtipaperi, 3 = voimapaperi

Havainnot

Silkkipaperi oli erittäin herkkää hajoamaan. Sanomalehtipaperi oli hauras, mutta hellävaraisella käsittelyllä sen sai pahasti repeämättä kuivumaan.

KOE 2 b, Sileä, märkä paperi

Kangas värjäytyy tasaisemmin, kun se ensin kastellaan. Halusimme kokeilla, vaikuttaako paperin kasteleminen sen värjäytyvyyteen. Kastelimme paperit, ennen kuin upotimme ne väriliemeen. Silkkipaperi hajosi kokeessa niin pahasti, että päätimme jättää sen tulosten ulkopuolelle.

Havainnot

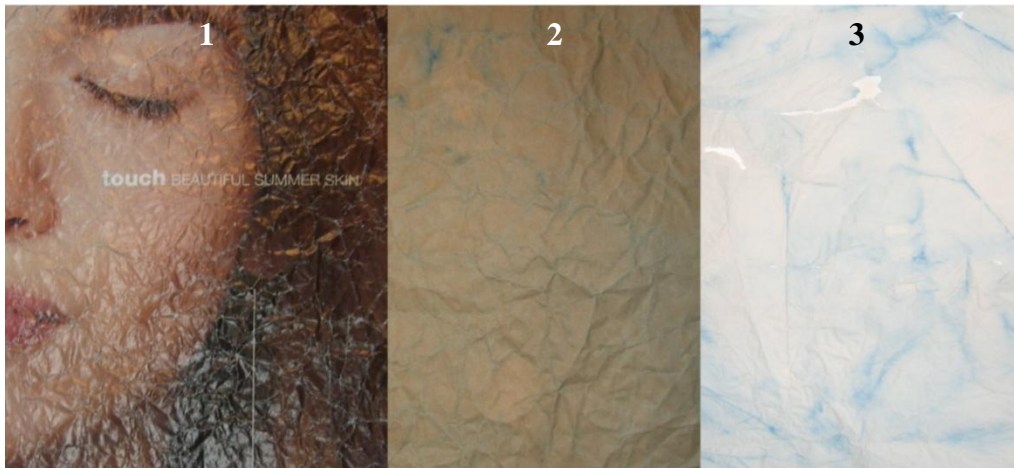
Kuivalla ja kostealla paperilla ei ollut silminnähtävää eroavaisuutta värjäytyvyydessä, joten jätimme kostean paperin jatkokehittelyn. Totesimme myös, että paperin etukäteen kastelu on turhaa, koska paperi materiaalina imee nopeasti suurenkin määrän kosteutta itseensä, eikä ennalta kastelemisella ole merkitystä sen imukykyyn. Se vain turhaan haurastuttaa paperia. Päätelimme, että paperi kestäisi värjäysprosessin paremmin, jos se olisi ennen värjäystä käsitelty sellaisella menetelmällä, että se olisi vahvempi. Halutessa tasaisen värjäystuloksen on värjätessä hyvä varmistaa, että paperi kastuu kauttaaltaan väriliemessä.

KOE 2 c, Rypistetty paperi

Rypistelimme paperit mahdollisimman tiiviiksi mytyksi ennen kuin upotimme ne väriliemeen. Annoimme papereiden liota kaksi tuntia. Puristimme hellävaroin liian veden pois ja laitoimme paperit kuivumaan.

Liuos 1

Liemen 1 (kuva 6) kohdalla sanomalehtipaperi tuhoutui. Aikakauslehtipaperissa väri näkyi ryppyjen rikkomassa pinnassa. Kauempaa katsottuna pinnassa ei ole kuitenkaan huomattavaa eroa kokeen 2 a tuloksiin. Voimapaperissa pintastruktuuri ei näy selkeästi, koska väriliemi oli liian mieto. Silkkipaperissa pintastruktuuri tulee parhaiten esille.

Kuva 6. Liuos 1 kokeilut, 1 = aikakauslehtipaperi, 2 = voimapaperi, 3 = silkkipaperi

Liuos 2

Liemessä 2 pintastruktuuri (kuva 7) tulee paremmin esille verrattuna liemeen 1. Voimapaperissa ja silkkipaperissa tämä näkyy selvimmin (Vrt. kuva 5). Aikakauslehtipaperissa ja sanomalehtipaperissa koe epäonnistui, koska yleisesti papereissa oli ongelmana se, että rypyt aukesivat liian runsaassa vesimäärässä ja liian laakeassa astiassa suhteutettuna papereiden määrään. Sanomalehtipaperi on myös niin huokoinen, että se imee helposti väriliemen itseensä, jolloin värjäystulos on tasaisempi.

Kuva 7. Liuos 2 kokeilut, 1 = sanomalehtipaperi, 2 = aikakauslehtipaperi, 3 = voimapaperi, 4 = silkkipaperi

Havainto

Päätelimme, että rypistetyt paperitollot olisi voinut sitoa narulla kasaan, jolloin ne eivät olisi auenneet vedessä. Silkkipaperi oli jälleen erittäin haastavaa saada ripustettua niin, etteivät tulokset olisi tuhoutuneet.

Yhteenveto

Kaikissa upotusvärjäyskokeissa paperi kestäisi värjäysprosessin paremmin, jos se olisi ennen värjäystä käsitelty sellaisella menetelmällä, että se olisi vahvempi, ellei hajoaminen ole itse tarkoitus. Meidän projektiamme ajatellen spraymaalauksen ja upotusvärjäys tutuivat kumpikin potentiaalisilta värjäysmenetelmiltä. Vesimäärä oli edelleen liian runsas suhteutettuna paperin määrään. Kokeissamme tulokset olivat väriltään melko haaleita. Tummempaan värjäystuloksen saamiseksi väriliemen tulisi olla pigmenttipitoisempi. Reaktiiviväreillä värjätessä riittäisi huomattavasti lyhyempi liotusaika. Pitkä liotusaika haurastuttaa paperia.

4.2.2 Paperin kestävyys ja rapisevuus

Kokeiden tarkoituksena oli tutkia, miten tukeaa paperia ja manipuloida siitä lähtevää ääntä, että se vastaisi esiintymisvaatteen tarkoitusta. Paperin kestävyysparantamiseksi ja äänen vaimentamiseksi kokeilimme liimatukikankaita (Koe 1) ja erilaisia liimausaineiden ja kankaan yhdistelmiä (Koe 2). Otimme kokeisiin kaikki paperilaadut mukaan. Paperin rapisevuutta ja hankausääntä tutkimme liimatukikangaskokeiden tuloksilla (Koe 3).

KOE 1, Liimatukikankaat

Kokeilimme kuitupohjaista tukikangasta, nahkatukikangasta sekä ohutta, kudospohjaista puuvillatukikangasta. Kiinnitimme liimatukikankaan papereihin kotikäyttöisellä silitysprässillä. Kokeilimme kiinnitystä 110 asteella, mutta tukikangas ei kiinnittynyt hyvin. 150 asteella tukikangas kiinnittyi hyvin. 200 asteella paperi tuoksui palaneelta, joten käytimme kiinnityksessä 150 astetta. Kaikissa tukikangasmateriaaleissa liima kiinnittyi 150 asteella paperiin hyvin.

Arvostelimme materiaalin kestävyysasteikolla 1 – 5 (taulukko 2). Asteikossa heikkoa kestävyyttä merkitsee arvosana 1, lineaarisesti edeten arvosana 5 tarkoittaa hyvin kestävä. Testasimme materiaalin kestävyyttä repimällä ja venyttämällä koetilkkuja arvioiden liiman pitävyyttä.

TAULUKKO 2. Liimatukikankaat, kestävyys

Tuki \ Paperi	Sanomal.	Aikakaasl.	Voimapaperi	Silkkipaperi	WC-paperi
Kuitutukikangas	1	1	2	1	1
Kuitutukikangas + rypistys	1	1	2	1	1
Puuvillatukikangas	3	3	4	3	3
Puuvillatukikangas + rypistys	3	3	4	3	3
Nahkatukikangas	3	3	4	5	5
Nahkatukikangas + rypistys	4	4	3	5	5

Havainnot

Tukikankaana kuitutukikangas on heikkoa. Se ei lisää paperin kestävyttä juuri ollenkaan. Tumma kuitutukikangas sävyttää läpikuultavaa silkkipaperia ja liimapisteet erottuvat silkkipaperin pinnasta hausvasti (kuva 8).

Kuva8. Kuva silkkipaperin pinnasta

Voimapaperissa paperin oma lujuus tuo lujuuden. Nahkatukikankaassa oli tukikankaista suurin lujuus. Nahkatukikangaskokeiluista suurin lujuus oli silkkipaperilla ja wc-paperilla. Nahkatukikankaan liima pääsi läpäisemään näiden materiaalien ohuen rakenteen hyvin, joten lopputuloksesta tuli lähes kangasmainen. WC- paperin ongelma oli, että liimatukikankaan liima ei läpäise paperin useita kerroksia, jolloin liima kiinnittyy ainoastaan yhteen kerrokseen, jolloin muut kerrokset eivät kiinnity tukikankaan-

seen. Rypistetty materiaali ei näkynyt wc-paperissa ollenkaan, prässi suoristi kaikki rypyt ja wc-paperin hentoinen olemus hukkui tukikankaaseen. Muissa kokeiluissa rypistely toi lisää ilmeikkyyttä paperin pintaan (kuva 9).

Kuva 9. Liimatukikankaalla tuettu suora ja rypistetty voimapaperi

Nahkatukikankaalla vahvistetussa, rypistetyssä sanoma- ja aikakauslehtipaperissa rypistely on nostanut materiaalin kestävyyttä, koska se antaa tulokselle joustavuutta. Voimapaperissa rypistely on kuitenkin heikentänyt tulosta, koska voimapaperi on jäykkä materiaali eikä ole päässyt tarttumaan tukikankaaseen kaikista rypykohdista. Kaikissa puuvillatukikankaalla vahvistetuissa tuloksissa oli keskisuuri lujuus.

Yhteenveto

Kuitutukikankaan käyttö kestävyyttä parantavana materiaalina ei ole käyttökelpoinen ratkaisu meidän projektissamme, koska se ei vahvista paperia riittävästi. Nahkatukikangas soveltuu parhaiten kovalle rasitukselle altistuviin vaatteisiin tai vaatteiden osiin, kuten housujen haarasauma, polvet ja takapuoli sekä hihojen kyynärtaive ja pyöriö. Puuvillatukikangas vahvistaa paperia kohtalaisesti ja tuntuu toimivalta ratkaisulta.

KOE 2, Liimausaineet

Kokeilimme erilaisia liimausmenetelmiä, joilla kiinnittää lakanakangas paperin vahvistamiseksi ja äänen vaimentamiseksi. Liimausaineilla teimme neljä koetta (2a, 2b, 2c, 2d). Kokeessa 2a liimasimme lakanakankaan paperiin revultexilla eli luonnonkuumilla. Kokeessa 2b liimasimme lakanakankaan laimennetulla puuliimalla. Kokeessa

2c liimasimme kankaan laimennetulla tapettiliimalla ja kokeessa 2d liimasimme lakanakankaan laimennetulla tapettiliima/liimaseoksella. Sivelimme kaikissa kokeissa liimausaineen paperiin sivelimellä, paitsi revultexin nuolijalla, koska sen irrottaminen siveltimen karvoista on mahdotonta.

KOE 2a, Revultex

Ensimmäisenä kokeilimme revultexia liimausaineena. Aikaisempien kokemusten pohjalta ajattelimme, että revultexia käyttämällä saisimme pitävän ja joustavan liimauksen. Revultex on kuivuneena sävyltään vaalean rusehtava. Kangas ei kiinnittynyt revultexilla paperiin yhtä pysyvästi kuin liimatukikankaat. Tämän johdosta paperi repeytyi helpommin.

KOE 2b, Puuliima

Kokeilimme liimaamista laimennetulla puuliimalla. Teimme puuliima/vesiseoksen suhteella 1/2. Liimaseos on kuivuneena kirkas. Jos paperin pintaan sivelee liimaseosta, mattapintainen paperi muuttuu valoa heijastavaksi, minkä johdosta kohtisuora valo hävittää materiaalista sen värin. Puuliima seoksella käsitelty materiaali kovettuu huomattavasti.

KOE 2c, Tapettiliima/vesi

Teimme tapettiliima/vesiseoksen suhteella 1/2. Tapettiliimaseos ei kiinnittynyt kankaaseen yhtä hyvin kuin puuliima, minkä vuoksi paperi lähtee rypeytymään helpommin. Se on kuivuneena kirkas, ja jos sillä käsittelee materiaalin pinnan, pinta on matta. Tapettiliimaseoksella materiaali jää pehmeämmäksi kuin puuliimaseoksella.

KOE 2d, Tapettiliima/puuliima/vesi

Kokeilimme tapettiliiman ja puuliiman ominaisuuksien yhdistämistä. Teimme tapettiliima/puuliima/vesiseoksen suhteella 1/3.

Arvostelimme materiaalin kestävyuden asteikolla 1 – 5 (taulukko 3). Asteikossa heikkoa kestävyyttä merkitsee arvosana 1, lineaarisesti edeten arvosana 5 tarkoittaa hyvin kestäväää. Testasimme materiaalin kestävyyttä repimällä ja venyttämällä koetilkkuja arvioiden liimausaineen pitävyyttä.

TAULUKKO 3. Liimat, kestävyys

Paperi \ Liima	Sanomalehti	Aikakauslehti	Voimapaperi	Silkkipaperi	WC-paperi
Revultex	3	3	2	3	5
Puuliima	4	2	3	4	3
Tapettiliima	1	1	2	1	3
Tapetti- ja puuliima	3	2	3	4	4

Havainnot

Revultexissa ongelmana oli se, että revittäessä paperi lähti repeämään, vaikka kangas ei revennytkään. Revultex kokeessa silkki-, sanomalehti- ja aikakauslehtipaperi kokeiluissa liimauksen lujuus oli kohtalainen ja siksi ne olivat kestävyysarvoiltaan korkeimmat. Voimapaperissa liimauksen lujuus oli heikoin, mikä teki siitä helpoiten repeävän. Tätä ongelmaa ei ollut wc-paperissa, koska wc-paperi on koostumukseltaan huokoinen ja imaisi revultexin.

Puuliimaseoksessa liimauksen lujuus oli suurin. Puuliimaseoskokeiluista aikakauslehtipaperi oli kiinnittynyt kankaaseen heikoiten. Aikakauslehtipaperin kiiltävä pinta esti liimaa imeytymästä paperiin, minkä vuoksi sen kestävyys on alhaisin. WC-paperin huokoisen pinnan takia liimaseos imeytyi paperiin kokonaisvaltaisesti ja kovetti paperin ja kankaan joustamattomaksi. Voimapaperi taas on materiaalina kova, minkä vuoksi sen kestävyys on kohtalainen. Tästä syystä tulokset repeytyvät helpommin kuin silkki- ja sanomalehtipaperi. Silkki- ja sanomalehtipaperikokeilut kestävät parhaiten repimistä, koska niiden pehmeys antaa niille joustavuutta.

Tapettiliimaseoksen liimauksen lujuus on heikoin verrattuna muihin liimaseoksiin. Seoksen kokeiluista aikakauslehti-, sanomalehti- ja silkkipaperi olivat kiinnittyneet kankaaseen heikoiten, minkä vuoksi ne repeytyivät helpoiten. Voimapaperi on paperina vahvempaa, joten se ei repeytynyt aivan niin helposti, vaikka ei ollut kiinnittynytkään kankaaseen kovin hyvin. Wc-paperi ei repeytynyt yhtä helposti, koska on paperina pehmeämpi ja joustavampi.

Tapettiliima/puuliima/vesiseoksessa lujuus oli suurempi kuin pelkässä tapettiliimaseoksessa, puuliima oli tuonut seokseen lujuutta ja tapettiliima pehmeyttä ja joustavuutta. Heikoimpana tapettiliima/puuliimaseoksessa oli aikakauslehtipaperi. Sen kiilto vaikutti niin, ettei seos päässyt imeytymään riittävästi paperiin ja tämä heikensi paperin kiinnittävyyttä kankaaseen. Toisaalta puuliima oli tuonut seokseen lujuutta, joten paperi oli kiinnittynyt paremmin kuin pelkällä tapettiliimalla. Tapettiliima oli heikentänyt puuliimaa sen verran, että sanomalehtipaperin lujuus oli laskenut pelkään puuliimaseokseen verrattuna. Voima- ja silkkipaperin kohdalla repeytyvyys pysyi samana puuliimaseokseen verrattuna. WC-paperin lujuus oli kasvanut puuliimaseokseen verrattuna, koska tapettiliima oli tuonut seokseen joustavuutta.

Yhteenveto

Kaikissa liimaseoksissa vahvemman tuloksen saa, kun sivelee paperin pinnan vielä liimaseoksella. Liimatukikangaskokeiden tulokset vastasivat paremmin teatteripuvun vaatimuksia. Sen sijaan liimausaineet kovettivat kokeita liian paljon. Liimaseoksilla paperin saa rypistettyä kasaan, jolloin paperin rypyt ovat selkeämpiä kuin rypistetyssä liimatukikangaskokeiluissa. Silitysprässi suoristi rypistettyä paperia, jolloin liimatukikangaskokeilujen pintastruktuuri on tasaisempaa (kuva 10).

Kuva 10. Liimatukikankaalla tuetturypistetty silkkipaperi ja lakanakankaalla + tapettiliimalla tuettu rypistetty silkkipaperi

Koe 3 Paperin rapisevuus ja hankausääni

Halusimme mitata paperikankaista syntyvää ääntä, koska vaatteissa paperi liikkuu ja hankautuu helposti toisiaan vasten. Ääni voi olla häiriötekijä tai tehokeino esityksessä.

Valitsimme liimatukikankailla tuetut paperikangaskokeilut testiin, koska mielestämme ne sopivat kestävyydeltään ja muokattavuudeltaan puvustuksen materiaaleiksi parhaiten. Arvostelimme rapinaäänen asteikolla 1-5. Asteikossa vähäistä kahinaa merkitsee arvosana 1, lineaarisesti edeten arvosana 5 tarkoittaa äänekkäintä rapinaa. Suoritimme kokeen kuuloaistin avulla. Paperikankaan rapisevuuden voimakkuutta kokeilimme rypistelemällä paperikangaskokeiluja käsin ja arvioimalla niistä syntyvää ääntä (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Paperin rapisevuuden äänenvoimakkuus

Paperi Tuki	Sanomal.	Aikakaasl.	Voimapaperi	Silkipaperi	WC- paperi
Kuitutukikangas	3	3	5	4	1
Kuitutukikangas + rypistys	2	3	3	2	1
Puuvillatukikangas	3	3	5	4	1
Puuvillatukikangas + rypistys	2	2	3	1	1
Nahkatukikangas	2	2	4	2	1
Nahkatukikangas + rypistys	1	1	2	1	1

Suoritimme hankausäänikokeen hankaamalla paperia vastaavalla paperilaadulla vastakkain ja kuuntelemalla siitä syntyvää ääntä. Paperin rypistely tai kiinnitetty tukikangas ei vaikuttanut hankausäänen voimakkuuteen. Arvostelimme hankausäänen asteikolla 1-5. Asteikossa vähäistä kahinaa merkitsee arvosana 1, lineaarisesti edeten arvosana 5 tarkoittaa änekkästä kahinaa.

- Sanomalehtipaperin hankausäänen voimakkuus 3
- Aikakauslehtipaperin hankausäänen voimakkuus 1
- Voimapaperin hankausäänen voimakkuus 5
- Silkipaperin hankausäänen voimakkuus 3
- WC- paperin hankausäänen voimakkuus 1

Havainnot

Sanomalehtipaperi on koostumukseltaan huokoinen eikä sen vuoksi ole kovin äänekäs materiaali. Nahkatukikangas vaimentaa paperista lähtevää rapinaa eniten, koska on tukikankaana paksuin. Paperin ennalta rypistäminen kaikissa liimatukikankaissa vaimentaa ääntä yhdellä asteella. Kuitu- ja ohut puuvillatukikangas ovat sanomalehtipaperin äänen vaimentamisessa samantasoisia. Sanomalehtipaperi ja silkkipaperi muistuttavat paperilaaduiltaan toisiaan, joten niiden hankausäänen taso on sama.

Aikakauslehtipaperissa nahkatukikangas on vaimentanut ääntä kaikista eniten. Rypistämällä paperi ensin saadaan äänen voimakkuutta laskemaan jonkin verran, poikkeuksena kuitutukikangas. Kuitutukikankaan vähäisen äänenvaimentamisen syynä arvioimme olevan aikakauslehtipaperin kova ja kiiltävä pinta sekä kuitutukikankaan ohut rakenne. Kuitutukikangas ja puuvillatukikangas vaimentavat rapinan ääntä melko samantasoisesti, koska ovat lähes saman paksuisia materiaaleja. Aikakauslehti- ja wc-paperilla on vaimoin hankauksen äänenvoimakkuus, koska aikakauslehtipaperin pinta on sileä ja liukas, se ei tuota juuri ääntä.

Silkkipaperissa on rypistellessä muovimainen rapina, mikä tekee siitä melko äänekään. Koetilkuksa suoran silkkipaperin kanssa kuitutukikangas ja puuvillatukikangas eivät vaimenna muovimaista rapinaa. Paksulla nahkatukikankaalla ääntä saa vaimennettua huomattavasti. Paperin rypistäminen etukäteen rikkoo paperin pintaa, joka vaimentaa muovimaisen rapinan ääntä kaikissa rypistetyssä tuloksissa.

Voimapaperi on paperina koemateriaaleistamme kaikkein jäykin. Tästä syystä olemme tulosten olevan juuri sitä, mitä ne ovatkin. Nahkatukikangas kaikkein paksuimpana tukimateriaalina on vaimentanut ääntä kaikista eniten. Puuvillaisella ja kuitukangaisella tukimateriaalilla on saatu keskenään samat tulokset. Tähän on vaikuttanut luultavasti materiaalien suunnilleen sama paksuus. Jäykkä paperilaatu tarvitsisi vahvan tuen (kuten nahkatukikankaan) estämään äänen syntymistä. Kuitu- ja puuvillatukikangas ovat liian ohuita materiaaleja eristämään ääntä. Erityisesti voimapaperissa tuloksiin on saattanut vaikuttaa hieman epätasainen rypistyminen koetilkkujen kesken. Mitä paremmin koetilkku on rypistetty etukäteen, sitä enemmän se vaimentaa ääntä. Jäykkä voimapaperi menettää ominaisuuttaan sitä mukaa mitä huolellisimmin sen rypistelee. Voimapaperi on tiiviimpi ja paksumpi verrattuna muihin paperilaatuihin. Tästä syystä sen hankausääni on myös voimakas.

Wc-paperi on pehmein ja huokoisin valitsemistamme papereista. Näiden ominaisuuksien vuoksi sen rapina ja hankausääni on hiljaisin kaikista paperilaaduista. Tukikangas vaimentaa hiljaisen äänen miltei olemattomiin.

Yhteenveto

Nahkatukikangas vaimensi rapinaa ja hankausääntä eniten, koska se oli paksuin tukikangasmateriaali. Puuvilla- ja kuitutukikankaan tuloksissa ei ollut juuri eroavuuksia. Voisimme päätellä, että lisäämällä tukikangas kerroksia ääntä voisi vaimentaa.

4.3 Esityksen rakentuminen

Meillä oli jo ensimmäisissä ideoissamme tarkoitus käyttää esityksessä vanhoja esineitä tarpeistona ja idealähteenä esitykseen. Suunnitelmissa oli myös käyttää esineitä virikkeellisesti ja vuorovaikutuksessa yleisön kanssa yhteisen keskustelun herättämiseen. Seppänen (2006, 38) nostaa esille sosiologian pro gradu-tutkielmassaan vanhukset ja käsityöläisyyden. Haastattelussa käy ilmi, että käsitöitä tehtiin jatkuvasti ja ne olivat luonnollinen osa arkea. Monelle naiselle käsityöt ovat säilyneet rakkaana harrastuksena läpi elämän. Miehillä esille nousevat mm. sepän ja kirvesmiehen ammatit, jotka ovat samalla rakkaita harrastuksia. Yhtenä ajatuksenamme oli käyttää käsitöitä ja esineitä, joiden kautta voisi olla helppo saada vanhuksiin kontakti ja aloittaa yhteinen keskustelu.

Tutustumisvaiheen loputtua siirryimme pikkuhiljaa omien muistojemme käsittelyyn. Muistelimme omaa lapsuuttamme ja keräsimme Heikkisen kanssa kuvia koskien omia lapsuuden muistoja. Esittelimme kuvat toisillemme ja keskustelimme muistoista. Muutamien keskustelukertojen jälkeen aloitimme muistojen näyttelemisen. Näytteleminen oli hyvä keino lähteä käsittelemään muistoja, sillä se toi rohkeutta ja todellista tarttumapintaa muistoihin. Saimme konkreettisia välineitä muistojen käsittelyyn.

Omien lapsuuden muistojen lisäksi keräsimme kuvia isovanhempiemme elämästä ja heidän nuoruutensa ajasta. Kuvien avulla konkretisoimme isovanhempiemme elämää ja pohdimme, minkälaista heidän elämänsä on mahtanut olla. Nämä hedelmälliset keskustelut vaikuttivat ryhmämme dynamiikkaan hyvin paljon. Pääsimme tutustumaan toisiimme hieman pintaa syvemmältä jakamalla omia henkilökohtaisia lapsuu-

den muistoja ja ajatuksia. Vanhojen kuvien lisäksi Reponen ja Koskimies tutustuivat 30 – 40-lukujen henkeen ja pukeutumiseen kirjallisuuden ja internetin kautta. Muistojemme pohjalta ja niitä yhdistellen lähdimme improvisoimaan erilaisia kohtauksia. Useissa muistoissa toistuivat teemat äiti ja sisarusuhteet. Nämä teemat nousivat tärkeiksi, joten oli luonnollista ryhtyä jatko kehittelemään niitä.

Pitkin harjoituskautta selasimme paljon lauluja. Halusimme musiikkia esitykseen. Hankaluus laulujen löytymisessä oli se, että niiden tulisi jotenkuten sanoitukseltaan sopia esityksen kulkuun. Lauluja selaillessa huomasimme, kuinka paljon on kulkuriaiheisiä lauluja. Halusimme ottaa Kulkurin mukaan esitykseen. Esitimme aiemmin palvelutalossa Kulkurin iltatähden, joten tutuna lauluna tuntui luontevalta ottaa se esitykseen.

Kesken tiedon- ja aineistonkeruuvaiheen huomasimme harjoitusten alkaneen puuduttaa, joten tarvitsimme uusia työvälineitä ideointiin. Hahmottelimme harjoitusten kulun uudelleen, mikä auttoi meitä etenemään. Heikkisen pro gradu-tutkimus oli tärkeänä aineistona uusien ideoiden saamisessa. Heikkinen (2006, 47) puhuu aineiston tuottamisesta erilaisin keinoin kuten runoin, väittelyin, manifestein, monologein, fiktiivisten päiväkirjamerkinnoin yms. Devising-prosessin hetkellinen kadottaminen oli ehkä yksi syy siihen, että tiedon- ja aineistonkeruuvaiheemme venyi hieman alkuperäisestä tavoitteestamme.

Reponen ja Koskimies olivat kesällä ennen harjoitusten alkua etsineet vanhoja esineitä vanhempien ja isovanhempien vinteiltä. Toimme nämä esineet (Kuva 12) harjoituksiin ja tarkastelimme niitä. Kävimme yhdessä esineet vuoronperään läpi ja mietimme, mitä ajatuksia ne herättivät meissä. Mikä esine voisi olla, jos se olisi jokin muu? Mitä assosiaatioita se herätti, oliko se luotaantyöntävä vai ystävällinen? Minkä värinen ja tuntuinen se oli?

Kuva12. Impulssimateriaalia

Esineiden käsittely toi ajatuksen aikakausien sekoittamisesta. Mietimme, miten saisimme sekoitettua oman lapsuutemme ja isovanhempiemme lapsuuden. Mietimme, hyödyntäisimmekö aikasiirtymiä tai päällekkäisiä aikakerroksia, ja miten toisimme tätä esille puvustuksessa.

Mitä pidemmälle harjoituskausi eteni, sitä enemmän harjoitusten painopiste siirtyi erilaisiin tunnetila- ja hahmoharjoituksiin. Näin olisi helpompaa löytää myös omaa hahmoa. ”Tänään harjoituksissa käytiin esineitä läpi ja juteltiin niistä. Huomaan, että täytyy LUOTTAA, OLLA AVOIN JA AITO! Ilman niitä tää ei toimi.” Reposen päiväkirja merkintä 19.9.2012 Kunnan luottamus suhteen luominen esitykseen ja näin ollen myös ryhmään oli tärkeä vaihe esityksen prosessoinnissa. Asian tiedostaminen ja sen prosessoinnille ajan antaminen on tärkeää. Ei saa eikä pidä vaatia jotain sellaista, joka on vielä kesken.

4.4 Näyttämökuvan rakentuminen

Suomessa kiertävän teatterin historiaan kuuluu vuonna 1971 perustettu KOM-teatteri. KOM-teatterissa lavastus oli pelkistettyä ja viitteellistä. Vähävaraisessa teatterissa näyttelijän osuus visuaalisen maailman hahmottamisessa korostui. (Karhu 2005, 78.)

KOM-teatterin tilanne tuntui samankaltaiselta kuin oma projektimme. Meillä ei ollut toimeksiantajaa emmekä saaneet rahoitusta, joten budjettimme oli pieni.

KOM-teatterissa lavastuksen tuli olla helposti ja nopeasti pystytettävä ja kevytrakenteinen. Lavastuksen kriteerinä oli, että esityksessä mukana ollut ryhmä, usein kaksi tai kolme henkilöä, pystyi kuljettamaan sen mukanaan. Lavastus tuli pystyttää ja purkaa mahdollisimman lyhyessä ajassa. Kuitenkin lavastuksella tuli olla mahdollisimman suuri teho. KOM-teatterin lavastaja-pukusuunnittelija Måns Hedström ajatteli, että tekniikan puute ja teatterin köyhyys olivat ennen muuta haaste ja toinen tapa suunnitella lavastusta ja puvustusta. (Karhu 2005, 78.)

Lähtökohtanamme oli KOM-teatterin tavoin pyrkiä helposti ja nopeasti pystytettävään ja kevytrakenteiseen lavastukseen. Helppo liikuteltavuus vaikutti myös näyttämökuvaan. Halusimme näyttämökuvasta pelkistetyn ja ajattoman, näin yleisölle jää vapaus oman mielikuvan luomiseen kuten Karhu (2005, 78) toteaa KOM-teatterin Kaamosnäytelmästä (1973), jossa lavastus koostui taustafondien eli näyttämön taustakuvien lisäksi vain kahdesta maitotonkasta ja näiden päälle asetetusta lautalankusta. Tällä tavalla yleisö pääsi itse kuvittelemaan lapsuudessaan kokemansa maitolavan. Idea tuntui innostavalta ja tuki lähtökohtaa pelkistetyistä ja helposti liikuteltavasta lavastuksesta.

Hedströmin (Karhu 2005, 78) näkemyksen mukaan kiertävän teatterin näyttämökuvassa oli kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa näyttämölle tehtiin lavastuksen muodostama keskiö, joka satoi ympärilleen tilan, jossa näyteltiin. Erilaisissa ja erikokoisissa paikoissa, keskiöajattelu auttoi esiintymistilaa pysymään samanlaisena. Toisessa vaihtoehdossa lavastus suunniteltiin haitarimaisesti venyväksi, joka leveni tai kapeni esityspaikan mukaan. Hedström ei pitänyt tätä viimeisintä ajattelutapaa yhtä toimivana kuin keskiöajattelua. Hänen mielestään keskiöajattelu oli myös näyttelijöille ”turvallisempi”. Puolella työryhmästäme ei ollut näyttelijäkokemusta ja joillekin ryhmän jäsenille tämä oli ensimmäinen kerta lavan tällä puolella. Keskiöajattelu tuntui helpoimmalta ja turvallisimmalta ratkaisulta ryhmällemme, koska näyttämötila pysyy samankokoisena ja samanlaisena vaihtuvasta esiintymispaikasta huolimatta. Haitarimaisessa lavastuksessa esiintymistilan koko vaihtelee ja on näin haastavampi näyttelijälle. Meidän tapauksessamme venyvä lavastus ei ollut tarpeellinen eikä mahdollinen,

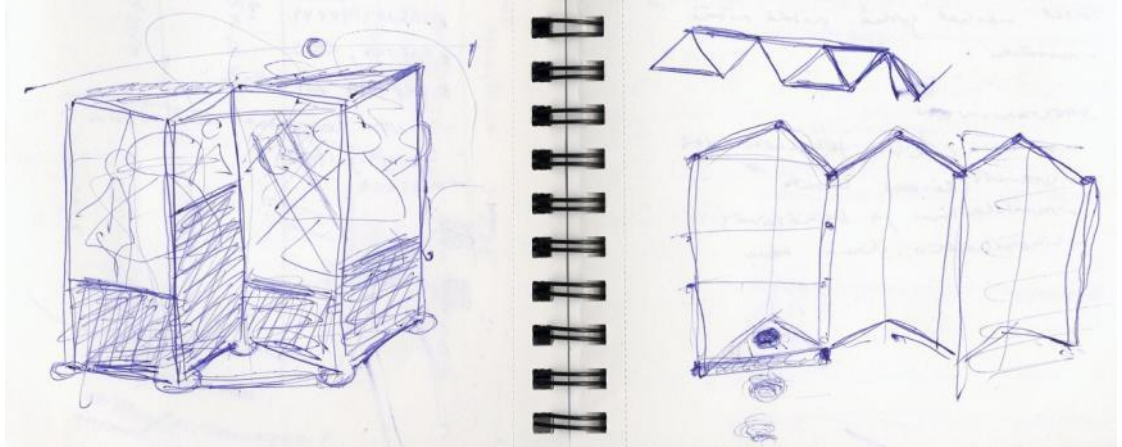
koska palvelutaloissa esiintyminen tapahtui ruokailutiloissa, jotka olivat suhteellisen pieniä.

Yksi mahdollisuus tuoda teatterin tuntu palvelutaloon olisi ollut taustafondin käyttö. KOM-teatterin oopperassa Suomi-neiti ja kosijat lavastuksessa käytettiin taustafondeina Hedströmin maalaamia kehystettyjä tauluja, jotka vaihtuivat tapahtumapaikkojen mukaan (Karhu 2005, 81). Tämä toi mieleemme, että taustafondi voi olla yhtä hyvin iso kuin pieni (kuva 13 ja 14).

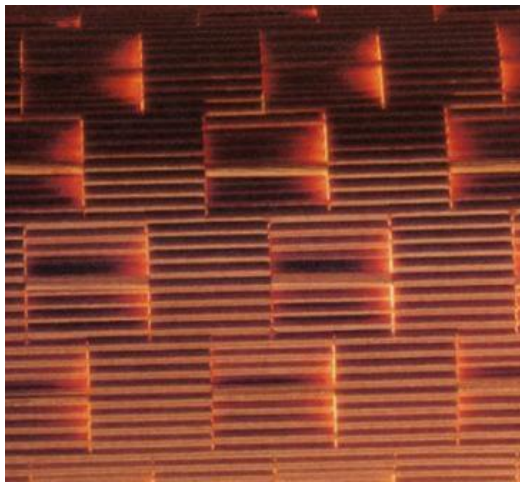
Kuvat 13 ja 14. Markku Uimosen suunnittelema projisoitu taustakuva kansallisoopperan Johannes-passioon 2002 toimii taustafondin tavoin. KOM-teatterin Suomi-neiti ja kosijat 1976. Lavastus ja puvustus Måns Hedström.

Taustafondin käyttö tuntui hankalalta, koska fondi pitäisi kiinnittää johonkin ja ongelma oli, mihin. Hylkäsimme fondiajatuksen ja päädyimme omilla jaloillaan seisovaan taustasermiratkaisuun. Se myös tuntui helpoimmalta ajatellen lähtökohtiamme. Ensin ajattelimme tehdä sermit luonnoksessa näkyvällä haitarirakenteella (kuva 15), mutta päädyimme kuitenkin irrallisiin, yksittäisiin, liikuteltaviin sermeihin. Näin näyttämökuva olisi helpommin muokattavissa sitä mukaa kuin näytelmän sisältö ja rakenne syntyvät.

Kuva15. Ensimmäinen luonnos sermistä

Sermeillä saimme luotua myös kulissien takaisen tilan, mikä mahdollisti oletetut vaatteiden vaihtotilanteet. Meillä oli neljä sermiä, joilla saimme estettyä kulissien takaisen tilan näkyminen. Löysimme kuvan pöytävalaisimesta (kuva 16), josta saimme ajatuksen hyödyntää paperin läpikuultavuutta sermeissä. Takavalolla ja sermeillä voisi saada aikaan varjoteatterikohtauksen.

Kuva 16. Puutikkuja pujotettu aaltopahvin lävitse ja valon heijastus takaa.

Käytimme sermien tukirakenteena neljää kevytrakenteista sairaalasermiä. Ne olivat kuitenkin liian matalia käyttötarkoitukseemme, joten pidensimme niitä nippusiteillä kiinnitetyillä sähköasennusputkilla. Käyttämällä nippusiteitä rakenteissa sermit olivat mahdollista saada helposti osiin ja veisivät kuljetuksessa vähemmän tilaa. Emme vielä tiedäneet, millä veisimme esityksen palvelutaloihin, joten pyrimme suunnittelemaan sermit niin, että ne saisi mahdollisimman pieneen tilaan. Sermien pohjana käytimme

maarakennuskangasta, johon kiinnitimme paperin puuliima-tapettiliima-vesiseoksella. Kahteen sermiin kokosimme kollaasin keräämistämme kuvista lapsuuden muistoista, jolloin esityksen lähtöideat pysyivät mukana. Idea tällaiseen kollaasiin syntyi halusta yhdistää kaikkien ryhmäläisten muistot yhdeksi isoksi muistoksi. Toisissa sermeissä käytimme palvelutaloissa laulamienne laulujen nuotteja ja rypistettyä silkkipaperia (kuva 17). Maalasimme sermit painopastalla, joka on tarkoitettu luonnonkuituisten tekstiilimateriaalien kuvioimiseen. Painopasta tuntui parhaimmalta ratkaisulta ja jälki oli sellaista kuin halusimme. Sermipohjaan ompelimme tarranauhat, joilla kiinnitimme pohjan sähköasennusputkien ympärille.

Kuva 17. Sermien pintaa

Valot ovat yksi tärkeä osa näyttämökuvan visuaalista ilmettä, ne tuovat lavastuksen parhaat puolet esiin ja luovat tunnelmaa. Meidän projektissamme ei ollut varaa laadukkaaseen valokalustoon. Ajatus mahdollisimman yksinkertaisesta valokalustosta oli lähtökohtana valaistuksen suunnittelussa, kuten KOM-teatterillakin (vrt. Karhu 2005, 78).

4.5 Puvustusajatuksia

Prosessissa, jossa tarina syntyy harjoituksissa, puvustusta ei pysty suunnittelemaan samalla tavalla kuin tekstilähtöisissä esityksissä. Suunnittelijan läsnäolo harjoituksissa tulee vieläkin tärkeämmäksi kuin tavallisesti. Harjoituksissa tapahtuu hahmon syntyminen ajatuksista oikeaksi henkilöksi. Käsikirjoituksen puuttuessa harjoitukset ovat ainoa vaihtoehto seurata ja tulkita hahmon sisäisen maailman kehittymistä. Devising-

työtavalla työskennellessä puvustajalla ei luonnollisesti ole pukuluonnoksia harjoituskauden alkaessa. Yksi tapa saada puvustus aikaan on puvustajan juokseminen puvuston ja näyttämön välillä sekä kantaa tavaroita kirpputorilta. (Koskenniemi 2007, 52). Toinen mahdollinen etenemistapa on tehdä pohjapuku, johon voi lisätä prosessin edetessä hahmolle sopivia elementtejä. Olennaisena osana kumpaakin prosessia on suunnitella ja työstää roolihahmon ulkoista olemusta työryhmän ja näyttelijän kanssa yhdessä. (Hakala 2009, 11). Meidän projektissamme ongelmana oli se, että olimme näyttelijöitä, harjoitusten vetäjiä, lavastajia ja puvustajia. Oli haastavaa irrottautua näyttelijän roolista ja tarkkailla ympäristöä pukusuunnittelijana, hypätä lavastajan nahkaan ja taas harjoitusten vetäjäksi tai näyttelijäksi. Valokuvasimme ja videoimme harjoituksia, joista saimme myöhemmin katsottua esityksen muodostumista.

Mikä on teatteripuvun merkitys esityksessä? Teatteripuku kertoo hahmon tarinaa, jatkaa sitä, mitä hahmo on. Kertoo visuaalisesti hahmon menneisyyden ja tulevaisuuden. Teatteripuku tukee näyttelijän muuntumista omaan hahmoonsa. Teatteripuvulla pyritään tuomaan esille hahmojen suhteita ja persoonaa. Vaatteella ja sen tuomalla tunnelmalla voidaan kertoa ehkäpä jopa enemmän kuin sanoilla. (Holt 1988, 7,8, 16.)

Ensimmäiset ajatukset puvustukseen syntyivät tutustuessamme skenografiaa käsittelevään kirjallisuuteen. Suomessa skenografialla tarkoitetaan esityksen visuaalista kokonaisuutta eli lavastusta, valoja ja esiintyjien ulkonäköä. Näimme kuvan KOM-teatterin näytelmästä Tervahanhi (1974). Näytelmässä oli täysin tyhjä lava, jossa oli vain muutamia taljoja, jotka toimivat lavastuksena, puvustuksena sekä rekvisiittana (kuva 18). Näytelmän roolihahmojen taloudellinen asema erottui kääntämällä taljojen nahkapuoli tai turkispuoli päällepäin. (Karhu 2005, 79, 81.) Meille syntyi ajatus ”häivyttää lavastuksen ja puvustuksen rajaa”. Tällainen toetutustapa tukisi ajatusta yksinkertaisesta näyttämökuvasta. Ajatus kuitenkin unohtui.

Kuva 18. KOM-teatterin Tervahanhi 1974. Lavastus ja puvustus Måns Hedström

5 PROSESSOINTIVAIHE

Prosessointivaiheen tarkoitus on nimensä mukaisesti prosessoida. Tällöin analysoidaan kerättyä ja luotua aineistoa. Usein työtavoin voi olla samat kuin edellisessäkin vaiheessa olleet työtavat, mutta tässä vaiheessa on tarkoitus jalostaa esitystä ja saada se esitettävään muotoon. (Heikkinen 2006, 51). Prosessointivaiheen tarkoitus on olla matkalla jostakin johonkin, prosessoitua, muuntua ehkäpä jopa muuttua. (Koskenniemi 2007, 47.) Meidän tapauksessamme tämä tarkoitti muistojen dramatisointia ja pohdintaa keskustelun muodossa, muuntumista yksittäisistä ajatuksista ja kohtauksista esityksen luonnokseksi. Panostimme tunnetilaharjoituksiin ja yritimme saada hahmoille lihaa luiden ympärille. Koimme tämän yhtenä haasteena näyttelijäntyössä. Tässä vaiheessa roolihenkilöt olivat jo niin pitkällä, että pääsimme suunnittelemaan puvustusta.

5.1 Esitys

Toimme harjoituksiin vaatteita impulssimateriaaliksi. Meillä oli tiedossa tyttölapsi- ja äitihahmo. Tavoitteena oli vaatteiden avulla saada syntymään lisää hahmoja. Vaatteet keräsimme omista ja koulun varastoista. Löysimme mielestämme hyviä vaatteita, joita voisi muokata ja käyttää paperivaatteiden lisäksi. Panostimme harjoituksissa tunneti-

laharjoituksiin sekä sellaisiin harjoitteisiin, jotka auttaisivat mahdollisimman paljon hahmojen syntymistä. Työstimme muistoista tehtyjä kohtauksia eteenpäin (kuva 19).

Kuva 19. Morsianleikkikohtaus; tyttö, mummo ja takana peili

Ensimmäinen ulkopuolinen katsojamme, ohjaava opettajamme, tuli katsomaan harjoituksia. Näytimme hänelle morsianleikkikohtauksen peilikuvan kanssa ja keskustelimme muista kohtausajatuksistamme. Saimme rakentavaa palautetta ja hyviä ehdotuksia kohtausten sisältöön esim. tarinan henkilöiden esittely päätimme myös jättää peilikuvan pois ja toteuttaa kohtauksen niin, että tyttö ”peilaa” kohti yleisöä. Näin saimme toteutettu voimakkaan vuorovaikutuksen yleisön kanssa ja näin yleisö saa myös tärkeän roolin näytelmässä. Epätoivo näytelmän tarinan hitaasta kehittymisestä loi painetta ja stressiä ryhmän keskuudessa. Työryhmäämme liittyi kaksi uutta jäsentä. Saimme apua dokumentointiin, lavastuksen viimeistelyyn, valaistuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä pukujen vaihtotilanteisiin ja esityksen roudaukseen.

Olimme miettineet varjoteatterin käyttämistä esityksessä. Kohtaus, jossa äiti laulaa lapsensa uneen ja lapsen nukahtaessa voisimme visualisoida lapsen unen varjoteatterilla sermeihin. Luttisen (2010, 18) mielestä varjoteatterilla voisi hyvin ilmentää unimaailmaa. Tekniikalla toteutetut elementit eivät ole niin todentuntuksia, joten se sopii hyvin unikohtauksiin, takaumiin ja runouden tulkiksi. Yhtenä uniajatuksena meillä oli

intiaaniuni. Se syntyi erään ryhmän jäsenemme lapsuudessa nähdystä unesta. Intiaanihahmo tuntui toimivalta toteuttaa varjoteatterina näyttävän sulkapäähineen kanssa. Intiaaniajatus jalostui lopulta sisarusten väliseksi intiaanileikiksi. Toisena vahvana uniehdokkaana meillä oli luoda satumainen mielikuvitusmaailma tai painajainen minikä jälkeen äiti voisi lohduttaa lasta. Kohtauksessa oli tarkoitus tuoda esille äiti-lapsi suhdetta.

Olimme käsitelleet muistoa, jossa lapsi pakenee sisarusten välisen kinastelun takia omaan piilopaikkaansa. Tästä syntyi pikkusisko-isovelisuhdetta käsittelevä kohtaus, jossa sisarusten yhteinen leikki päättyy kinasteluun. Morsianleikki oli myös yksi varhaisimpia kohtausideoitamme. Siinä tyttö leikkii äidin vanhalla hääpuvulla. Kohtaukseen jalostui lopulta uusi roolihenkilö, höperö mummo, joka yhtyy tytön leikkiin.

Prosessointivaiheessa meillä oli sermit viimeistelyä vaille valmiita ja käytimme niitä työstäessämme kohtauksia. Huomasimme, että emme voineet liikutella ja muuttaa näyttämökuvaa kovinkaan paljon, koska näyttämön takainen tila olisi silloin näkynyt. Pidimme sermit lähinnä samoissa asemissa, hieman lomittain niin, että ne tuottaisivat syvyysvaikutelman. Nukkumaanmenokohtauksessa äiti siirtää lomittaiset sermit kiinni toisiinsa, näin saimme intiimimmän sisävaikutelman (kuvat 20 ja 21).

Kuva 20. Sermit iltanäkymässä

Kuva 21. Sermien asemat

Käytimme näyttämön valaisemiseen kahta työmaavalaisinta, joiden teho mielestämme riitti valaisemaan näyttöman. Valaisimet tekivät melko voimakkaat varjot seinille ja kasvoille, mutta hyväksyimme asian, että valot pysyisivät mahdollisimman yksinkertaisina. Sermien takavalona käytimme valokuvauslamppua, joka sai sermit hehkumaan ja ihmisten siluetit syntymään sermeihin. Valojen käytön sijoitimme jatkojohtojen taakse, joissa oli kytkin. Iltakohtauksessa päädyimme käyttämään sinistä värikalvoa kolmannessa työmaavalaisimessa sekä pöytävalaisinta luomaan iltahämärän tunnelman.

5.2 Roolihenkilöiden kuvajaiset tarkentuvat

Aloimme puvustuksen suunnittelun lokakuun alussa. Oli enää kuukausi aikaa ensi-iltaan ja alkoi hieman hermostuttaa ajan nopea kuluminen. Onneksi meillä oli melko selkeät mielikuvat hahmoista. Devising-prosessissa ei ole harvinaista, että hahmot saattavat muuttua koko prosessin ajan. Vetäessämme projektia pystyimme itse päättämään hahmoista. Salomaan (2010, 32, 71) mielestä yhteisöllisen teatterin tekemisen haaste on ymmärtää hahmoja ilman käsikirjoitusta. Pukusuunnittelijalla ei ole konk-

reettista lähtökohtamateriaalia, josta lähtisi tarkastelemaan hahmoja. Yhteistyö harjoituksissa näyttelijän ja muun työryhmän kanssa on oleellisen tärkeää pukusuunnittelijalle, hänen etsiessään tiedonjyviä hahmon sisäisestä maailmasta. Erilaiset kollaasit ja materiaalinäytteet auttavat kommunikoinnissa työryhmän ja pukusuunnittelijan välillä.

Omassa projektissamme lähdimme luomaan hahmoille pohjaa ja historiaa keskustellen ryhmän kanssa. Oli tärkeää tietää hahmoista jotakin, ennen kuin pystyimme kunnolla suunnittelemaan puvustusta. Pidimme kuumantuolin (kuva 22) jokaiselle roolihenkilölle, jolloin muut saivat kysellä häneltä, mitä halusivat. Tehtävä oli hauska mutta haastava. Näiden kuulustelujen pohjalta Reponen ja Koskimies keräsivät kuvakollaasit kustakin hahmosta (kuvat 23 - 27). Kuvakollaaseihin pyrimme kiteyttämään hahmojen luonteen.

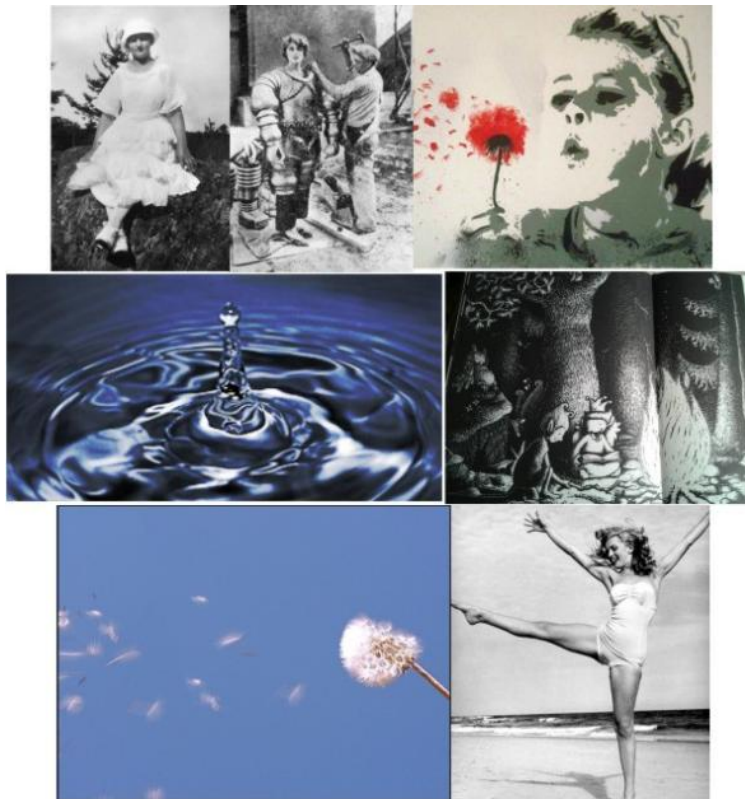
Kuva 22. Kuumatuoli

Hahmojen persoona kehittyi harjoituksissa ja jokaisen oman pohdinnan myötä. Oli haastavaa löytää roolihenkilöt ilman käsikirjoitusta, josta yleensä saa tietoa näytelmän henkilöistä ja suhteesta muihin. Roolihenkilöitä täytyi lähteä luomaan eri kautta ja juuri omat pohdinnat oli yksi tärkeä työkalu tässä. Esitys oli lähtenyt muotoutumaan niin, että aika siirtyi ei tullut tarinaan.esityksen tarinan ajateltiin sijoittuvan ”van-

haan hyvään aikaan” ja lapsuuteen, kun taas henkilöhistoria haettiin 40- luvulta kuten myös puvustuksen pääasiallinen ilme.

Hertta (kuva 23)

Lapsi roolihenkilönä syntyi melko varhaisessa vaiheessa ja pysyi mukana loppuun asti. Lapsihenkilöstä kehittyi kuusivuotias herttainen pieni tyttö, jolla on rikas mielikuviutus, joka on kehittynyt erityisesti sodan pakenemiskeinoksi. Mielikuvituksensa ansiosta hän viihtyy hyvin itsekseen eikä aina välttämättä kaipaa veljen leikkiseuraa. Tyttö ihailee isoveljeään, mutta hänellä on kuitenkin särmää olla menemättä epämieluisampiin leikkeihin mukaan. Tytöllä on Sisko-niminen nukke. Sisko syntyi eräästä isovanhemman muistosta, jossa hänellä oli samanniminen nukke sisarusten puuttuessa. Otimme tämän idean esitykseen. Nimekseen tyttö sai Hertta. Hän on kiltti ja auttavainen tyttö. Hänellä on kiltteyden lisäksi pulppuileva ja innostuva luonne. Hertan mieluisimpia ajanvietteitä Unto-veljensä kanssa leikkimisen lisäksi on kuunnella naapurin kiltin vanhan naisen, Martan jännittäviä kertomuksia sekä tietenkin äidin auttaminen. Hän pitää seikkaluista, minkä johdosta hän ihastuu kylällä kiertelevään jännittävään kulkuriin.

Kuva 23. Hertan luonnekuvakollaasi

Unto (kuva 24)

Sisarussuhde nousi nopeasti esille ryhmän muistoista. Tästä syntyi isoveljen hahmo. Unto on kahdeksanvuotias pojan viikari. Hänet tunnetaan kylällä keppostelijana vaikka ei kepposillaan tarkoita kenellekään pahaa. Hänen isänsä on kuollut sodassa, minkä johdosta tärkeäksi miehenmalliksi hänelle on muodostunut eno. Unto on hyvin seuralinen hahmo ja tykkää leikkiä oman poikaporukkansa kanssa, mutta viihtyy myös silloin tällöin siskonsa seurassa. Jengissään Unski ei näytä erikoisesti pitävän pikkusiskostaan, mutta puolustaisi tätä varmasti viimeiseen mieheen tiukan paikan tullen. Untolla on älliä vaikka kunnanvaltuuston puheenjohtajaksi, kun vain vähän varttuu. Järkeään hän ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa suuntaa aikuisten mielestä oikeisiin asioihin. Untossa ilmenee johtajamaisia piirteitä kaveriporukassa ja siinä, että haluaa Hertan kanssa leikkiessään määrätä tahdin.

Kuva 24. Unton luonnekuvakollaasi

Kerttu-äiti (kuva 25)

Kerttu-äidin hahmo alkoi rakentua pohdinnasta, millaisia äitejä ja naisia oli sota-aikana. Elämä oli kovaa, eikä ollut aikaa keskittyä siihen, miltä tuntui vaan täytyi keskittyä siihen, että selvittää. Hahmona ajattelimme äidin hieman yli kolmekymmppiseksi

naiseksi. Naimisiin hän on mennyt noin parikymppisenä. Avioliitto on ollut rakkausavioliitto ja vuodet yhdessä miehensä kanssa onnellisia. Ensimmäisen lapsensa Unton hän on saanut noin kaksikymmentäviisivuotiaana. Toisen lapsensa Hertan hän on saanut muutaman vuoden päästä ensimmäisen syntymästä. Lapset ovat hänelle rakkaita ja hän pystyy ymmärtämään heitä hyvin, mutta arjen kiire ja huoli toimeentulosta ja lapsista nousee helposti päällimmäiseksi tunteeksi. Hän kasvattaa lapsiaan kuriin ja järjestykseen ja saattaa antaa Untolle hänen kolttosistaan joskus remmistä, sillä hänen on toimittava myös kurittajana isän puuttuessa perheestä. Äitinä hän on kuitenkin enemmän lempeä ja lämmin kuin pelottava kurinpalauttaja.

Perheen isä on kuollut rintamalla. Näytelmässä tähän viitataan, kun Kerttu nostaa esille hääpuvun kanssa myös surupuvun. Meille tämä oli tärkeä linkki hahmon ymmärtämisessä. Näihin kahteen pukuun, surupukuun ja morsiuspukuun kiteytyvät äidin tunteet miehestään, kipu ja rakkaus. Tämä myös selittää äidin suuttumuksen Herttaa kohtaan hänen leikittyään morsiuspuvulla. Suruaan hän ei halua näyttää lapsilleen ja hukuttaa sen olemalla ahkera, touhukas ja hillitty. Perusajatuksena hänellä on, ettei hän voi romahtaa lastensa edessä vaan heidän vuoksensa jaksettava jatkaa. Tästä syystä hänen on hankala näyttää myös omia heikkouksiaan muille.

Ensimmäiset ajatuksemme sota-ajan naisista tuntuivat hieman masentavilta, elämän suorittamiselta ja ilon puuttumiselta arjessa. Halusimme tuoda hahmoon hieman huumoria, joten ajattelimme Kertun voivan olla hajamielinen. Suurempi hajamielisyys kutistui lopulta siihen, että hän unohtaa helposti asioita, jos ei pidä niitä tiukasti mielessään.

Kertulla on veli, joka auttaa häntä rahallisesti ja käytännössä raskaimmissa kotitöissä. Perheen taloudellinen tilanne ei ole hyvä, muttei niin huono kuin se voisi olla. Heillä on oma pieni tölli, jossa he asuvat kylän laitamilla. Martta-mummo, kylän juoruakka, auttaa Kerttua toisinaan lasten kanssa. Kertulle Martta-mummo tuo hengähdystauon arkeen ja hän saa purkaa sydäntään mummolle. Toisin kuin Martta-mummo Kerttu ei pysty heittäytymään lasten puuhiin ilman, että miettii, mitä naapurit mahtavat ajatella. Ajan mukaisesti hänelle tärkeitä arvoja ovat koti, uskonto ja isänmaa. Hän ei siis ole katkera miehensä kuolemasta vaan ymmärtää, miksi ollaan sodassa ja haluaa antaa oman panostuksena asian eteen. Ankeasta ajasta huolimatta Kerttu haluaa olla naisellinen ja näyttää naiselta. Tämä ilmenee huulipunon löytymisestä käsilaukusta.

Kuva 25. Kerttu-äidin luonnekuvakollaasi

Martta-mummo (kuva 26)

Höperö naapurin mummohahmo syntyi viltistä tehdyn takin löytymisen myötä. Martta on naapurin vanha leskirouva, joka auttaa mielellään Kertun perhettä. Hän on mielellään lastenhoidossa apuna ja on Kertun tukena muutenkin arjen pyörittämisessä. Martassa on ”Pöperö Maijamaista” höperyyttä ja ulkoisessa olemuksessaan lintumaisuutta, koska Martta on yhtä kova puhumaan kuin linnut vipeltämään. Lintujen etukenomainen asento tuo mieleen vanhempien ihmisten kumaran asennon. Hän on kylän tietopankki ja varmistaa, että Kerttukiin on perillä kylän asukkaiden sen hetkisistä tilanteista.

Martta on sangen lapsirakas ja leikkisä, minkä takia kylän lapset kutsuvatkin häntä Martta-mummoksi. Hän rakastaa kertoa tarinoita kiinnostuneelle, keskittyneelle yleisölle, minkä lapset hänelle auliisti suovat. Hän harrastaa käsitöitä ja onkin pukeutunut aina omatekoisiin vaatteisiin ja asusteisiin, jotka eivät välttämättä ole aina loogisia vuoden aikaan nähden eivätkä suoranaudessa harmoniassa. Hän on taikauskoinen ja on varma, että onnenkalut ovat hänen pitkäikäisyytensä salaisuus. Martan poika on lähte-

nyt kulkuriksi maailmalle. Tämän vuoksi Kulkuri herättää Martassa ristiriitaisia tunteita.

Kuva 26. Martta-mummon luonnekuvakollaasi

Kulkuri (kuva 27)

Ajatus kulkurista lähti liikkeelle monista kulkuriaiheisista lauluista, joihin törmäsimmme etsiessämme sopivia lauluja niin esitykseen kuin vanhainkodin lauluhetkeenkin. Halusimme kulkurin näytelmään, joten aloimme miettiä hahmoa tarkemmin. Löysimme muistoistamme nopeasti muutamia kulkureita. Yksi ryhmämme jäsen kertoi omasta isänsä isästä, joka oli luultavimmin ollut kulkuri. Hänestä ei puhuttu perheessä, joten hän oli jäänyt tähän olettamukseen isoisästään. Toinenkin ryhmästämmme kertoi isoisänsä perheen olleen kiertolaisia osan elämästään. Näistä muistoista lähdimme miettimään oman aikamme kulkureita ja nopeasti mieleen nousivat humalaiset ja sillan alla asujat. Emme halunneet tehdä hänestä niin synkkää henkilöä, vaan halusimme häneen vanhojen mustavalkoelokuvien ja satujen kulkurimaisuutta.

Kulkuri on kiertolainen, joka elättää itseään olemalla trubaduuri tai tekemällä, joitakin hanttihommia talollisille. Hän on itse valinnut tiensä ja on oman onnensa seppä. Musiikki on hänen elämänsä liikkeellä pitävä voima. Hän on hieman häikäilemätön, varastaahan hän tuntemattomien ihmisten pyykkejä pyykkinarulta. Ehkä hän selittää tätä itselleen omalla varattomuudellaan, jolloin hänellä on täysi syy ottaa niiltä, joilla on

omaisuutta. Kulkuri on tottunut luottamaan onneensa tai ihmisten hyväntahtoisuuteen, hän on selviytyjä. Näytelmässäkin hän saa Kertulta, Martta-mummolta ja lapsilta purtavaa matkalleen. Elämä on kovaa, mutta antoisaa ja täynnä seikkailuja. Iältään Kulkuri on neljänkymmenen tienoilla oleva mies, vapaa sielu. Hänellä on joskus ollut vaimo tai jokin sen tapainen, mutta hän on lähtenyt hänen luotaan ja päätenyt kiertoaliseksi. Hän myöntää itsellään olleen naisia elämänsä aikana, mutta sitoutumaan hän ei ole suostunut. Mielikuva Kulkurista on rakkikoira, vapaa kuin taivaan lintu, mutta hellyyden kipeä. Hahmona hän on arvoitus, tutkimaton salaisuus.

Kuva 27. Kulkurin luonnekuvakollaasi

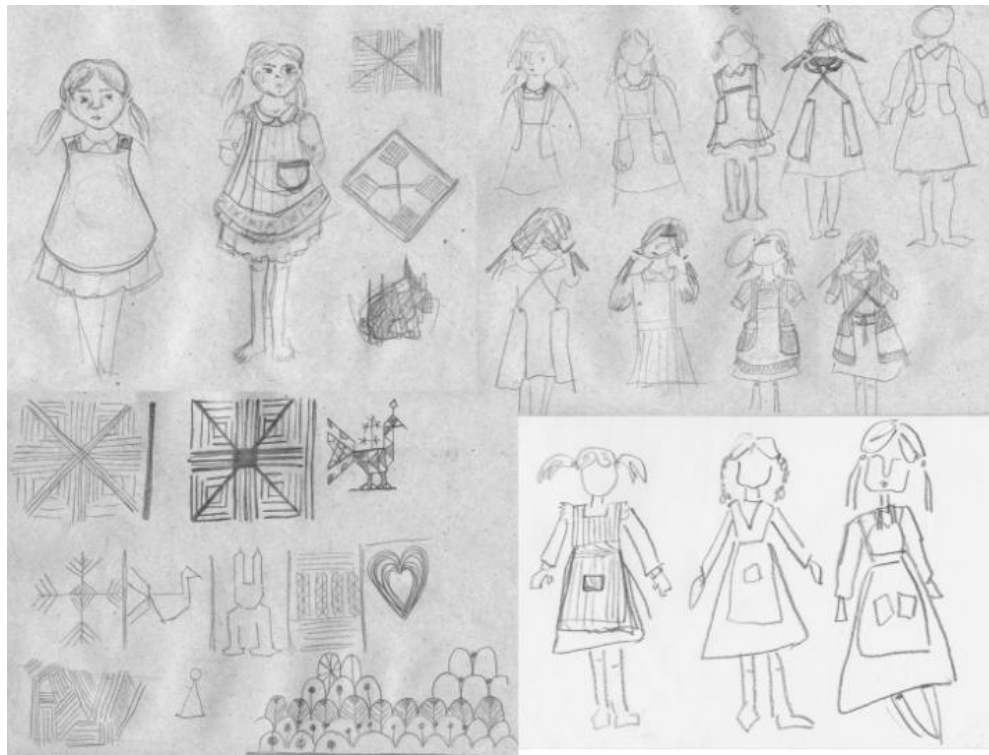
5.3 Luonnostelu ja toteutus

Alussa jaoin roolihenkilöiden pukusuunnittelun keskenämme. Loppujen lopuksi suunnittelu tapahtui kuitenkin yhteistyönä. Tärkeänä lähteenä suunnittelussa pidimme roolihenkilöiden luonnekuvakollaaseja. Prosessissamme puvustuksen suunnittelu- ja toteutusaikaa oli devisingille tyypilliseen tapaan vähän, joten suunnittelua tapahtui vielä toteutusvaiheessa.

Paperivaatteissa mietimme ajankuvaa ja hahmojen luonteita. Mikä on kyseiselle vaatteelle osuvin paperi ja käsittelymuoto? Kaikissa paperivaatteissa ja asusteissa käytettiin kudospohjaista, ohutta puuvillatukikangasta, mikä kiinnitettiin paperiin liimapräsillä. Valitsimme ohuen puuvillatukikankaan paperivaatteiden työstämiseen, koska kuitutukikangas oli liian heikko ja nahkatukikangas oli loppu eikä sopinut budjettiimme. Paperivaatteet ommeltiin pitkällä tikillä, etteivät saumat repeytyisi. Vaatteet käsiteltiin tekstiililakalla, mikä antaa niille suojaavan kerroksen.

5.3.1 Hertta

Alusmekoksi Hertalle löytyi muutama hyvä vaatevaihtoehto. Lähdimme niistä miettimään parasta mahdollista asua. Ruskea alusmekko muokattiin valmiista mekosta, helmaa ja hihoja lyhennettiin sekä tehtiin baby-kaulus. Suunnittelimme Hertalle useita esiliina malleja sekä siihen koristekuvioita (kuva 28).

Kuva 28. Luonnoksia Hertasta

Esiliina vaihtoehtoissa päädyimme ylhäällä vasemmalla olevaan vaihtoehtoon. Hertan esiliinan valintaan vaikutti aikuisen naisen muuttaminen pikkutytöksi. Valitulla mallilla pysyi hyvin häivyttämään rintoja ja vartalon muotoja (kuva 29). Lopulta jä-

timme toteuttamatta esiliinan taskun ja koristekuvion, sillä esiliina ei tuntunut tarvitsevan niitä. Yöpaitana esityksessä Hertalla toimi isän vanha paita.

Kuva 29. Esityskuva Hertasta

Hertan esiliinassa ajattelimme hänen nuoruuttaan, hentouttaan ja kuitenkin sodan synkentämää lapsuutta. Paperilaaduksi esiliinaan valikoitui sanomalehti- ja silkkipaperi. Vaihtelevat materiaalit toivat siihen elävyyttä ja näköä. Aikakauslehti- ja sanomalehtipaperi olivat lujuudeltaan samaa luokkaa. Sanomalehti kuitenkin kuvasti mielestämme paremmin Kertun perheen sosiaaliluokkaa. Se yhdistää kaikkia perheen jäseniä. Paperi materiaalina tuki mallin tarkoitusta muuttaa aikuinen lapseksi. Paperi on luonnostaan jäykähköä, joten materiaalin puolesta malli ei pääse laskeutumaan kankaan tavoin vaan jää hieman jäykästi pönöttämään luoden haluttua A-linjaa ja häivyttää vartalon muotoja (kuva 30).

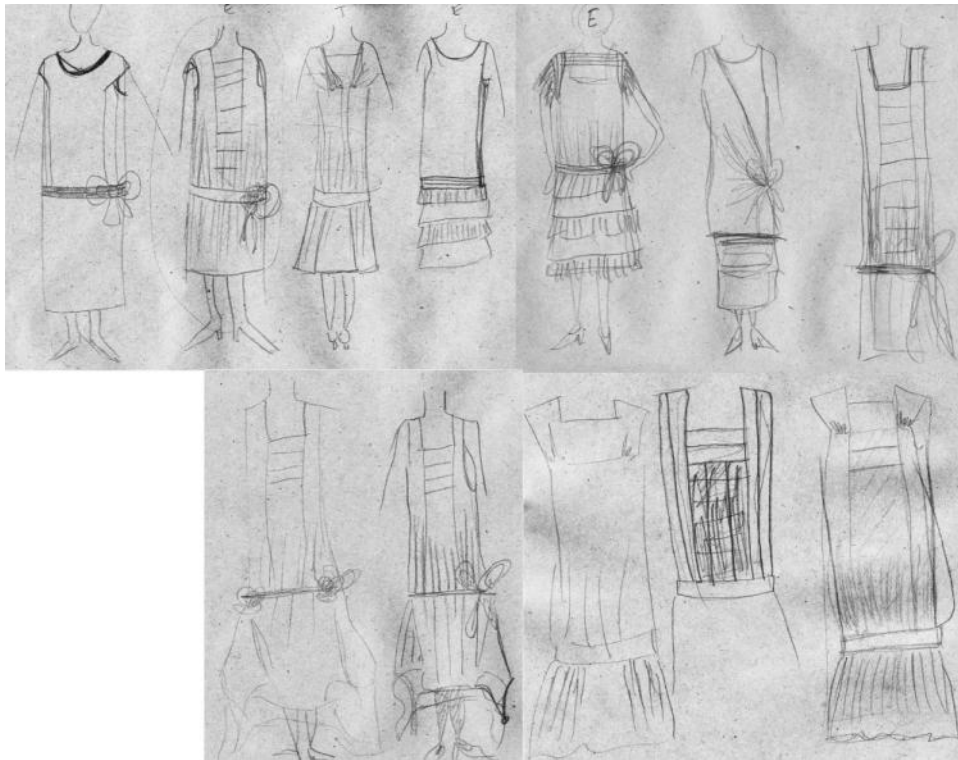
Kaavanoosat leikkasimme tukikankaasta. Esiliinan sivukappaleisiin liimasimme revittyjä sanomalehti suikaleita pitkittäin. Repimällä sanomalehti suikaleiksi rikoimme

sanomalehden pintaa ja pienempinä paloina paperin pinta ei ollut niin jäykkä. Rypistelimme kaikki paperit, mikä toi paperiin hieman joustavuutta ja lisäsi pinnan pehmeyttä/laskeutuvuutta.

Kuva 30. Valmis Hertta

Yhdessä kohtauksessa Hertta leikkii äitinsä vanhalla morsiuspuvulla. Morsiuspukuun keräsimme ajatuksia ja ideoita 20-luvulta. Luonnoksissa 20- luku tulee esille alennettuna vyötärölinjana, pänttien muotona ja yksityiskohtina (kuva 31).

Kuva 31. Luonnoksia morsiuspuvusta

Morsiuspuvun suunnittelussa tuli huomioida, että Hertta puki mekon omien vaatteidensa päälle. Mekon tuli olla riittävän väljä, että se sujahtaa helposti vaatekerrosten läpi ja on iso lapsen mittasuhteisiin. Helmapituus tuotti oman ongelman. Materiaalina puvussa oli paperi, joka ei laskeudu samalla tavalla kuin kangas. Saadaksemme laskeutuvuutta päätimme leikata helmaan viilloksia, jotka toisivat taipuisuutta materiaaliin. Ne myös muistuttavat aikakaudelle tyypillistä laskostusta. Ylipitkä helma olisi näyttänyt Hertalla hauskalta, mutta se olisi ollut vaarallinen. Päädyimme nilkkapituiseen pukuun. Mittasuhteiltaan lopputulos näyttää kuitenkin hyvältä niin Hertan päällä kuin yksin riippuessaankin (kuva 32).

Kuva 32. Kuvia valmiista morsiuspuvusta

Morsiuspuvussa materiaalissa päädyimme silkkipaperiin. Paperina se oli ohuin ja hennoin. Lisäksi silkkipaperi oli juhlatin paperi, mikä tietenkin oli oleellista hääpuvussa. Värjäsimme silkkipaperin kahdella eri vahvuisella liuoksella kellertäväksi, jolloin saimme paperiin mukavan vanhentuneen tunnelman (kuva 33). Upotusvärjäys tuntui morsiuspuvussa kaikkein luonnollisimmalta vaihtoehdolta. Tällä värjäystekniikalla paperi repeilisi, väri tarttuisi repeytyviin kohtiin ja ryppyihin ja repalemaisuuksia taas toimisi vanhassa hääpuvussa, joka on ollut pitkään kaapissa säilössä. Haasteellista ja rasittavaa oli ripustaa vedessä lilluneet silkkipaperin palaset kuivumaan, sillä paperi tuntui hajoavan käsiin. Kuitenkin juuri tämä paperin hajoaminen oli tarkoituksenmukaista.

Kuva 33. Yksityiskohtia morsiuspuvusta

Paperikangas voidaan rakentaa paperi- ja tukikangaspaloista. Tukikangas toimii kankaana, joka pinnoitetaan paperilla. Sekoitimme hääpuvussa valkoista silkkipaperia ja värjättyä. Pyrimme mukailemaan vanhan puvun kellastumista. Helman ja vyötärön viillosten päähän liimasimme kärpäset eli tukikolmiot vahvistamaan viiltokohtaa repeytymiseltä.

5.3.2 Unto

Untolla on luonnoksissa väljä, vaalea paita. Iso paita voi olla isän tai enon vanha paita (kuva 34). Paidan suuruutta voisi korostaa väljällä pussituksella ja kääryillä hihoilla. Paidan isot napit ja housujen korkea vyötärö saavat näyttelijän näyttämään pienemmältä. Henkselit tuovat olemukseen pikkupoikamaisuutta. Untolle suunniteltiin päähinevaihtoehdoiksi lippalakki tai pipo, että naisnäyttelijän hiukset saataisiin helposti piiloon. Hänellä on housuvaihtohtoina shortsit prässeillä ja polvimittaiset pussihousut. Lyhyet lahkeet synnyttävät kokonaisuuteen poikkilinjoja, jotka luovat illuusion, että henkilö näyttää lyhyemmältä. Untolla täytyy olla myös intiaanipäähine sekä ratsuna keppihevonen. Suunnittelimme, että sulkapäähineessä voisi olla lapsenomaisen kädenjälki niin, että Unto olisi voinut tehdä päähineen itse. Suunnittelimme, että Unton housut ja sulkapäähine toteutettaisiin paperista.

Kuva 34. Luonnoksia Untosta

Untolla on valmiissa kokonaisuudessa varastosta löytynyt iso, valkoinen kauluspaita, jonka hihat on kääritty ylös. Päädyimme ratkaisuun, että Untolla ei ole henkseleitä vaan vyö. Mielestämme vyöstä saa vaikutelman, että Unto on jo iso poika ja siinä on enemmän viikarimaista olemusta. Henkseleitä kokeillessamme Untosta tuli mielestämme liian ”pappamainen”. Housuiksi valitsimme luukulliset pussihousut, jotka mielestämme korostivat pikkupoikamaisuutta. Prässätyt, lyhyet housut olivat liian pyhävaatemaaiset.

Housuihin voimapaperi olisi sopinut suurimman kestävyys arvonsa takia parhaiten, mutta paperista lähti liian kova rapina. Housuissa ääni tuli voimakkaimmin esille, koska ne joutuivat enemmän hankaukselle alttiiksi kuin esiliinat ja liivi. Housujen paperikangas tehtiin sanomalehtipaperista ja lahkeiden resorit tehtiin pehmeästä flannelista, mihin valmistettiin kuminauhakuja. Housuihin tehtiin nepparikiinnitykset. Nepparit ommeltiin erilliselle kangaspalalle, jotka liimattiin kontaktiliimalla housuihin. Tiheä napinläpipisto olisi rikkonut paperikankaan. Jo ensimmäisen harjoituskerän jälkeen huomasimme, kuinka kovalle kulutukselle varsinkin housujen takapuoli ja polven kohdat altistuvat. Tämän takia takamusta ja polvia vahvistettiin useammalla tukikangaskerroksella. Harjoituksissa huomasimme myös paperin tuottavan äänen. Housuissa se kuului kaikkein selvimmin. Ylimääräiset tukikangaskerrokset toimivat

myös äänenvaimentimina (Valinen 2009, 69). Housujen sanomalehtipintaan siveltiin tekstiililakkaa ja ne maalattiin spraymaalilla punaruskeiksi (kuva 35), ettei kokonaisuuden värimaailma olisi liian tasapaksu.

Kuva 35. Housuja spraymaalataan

Spraymaalilla maalattaessa paperi ei joudu veden kanssa tekemisiin ja spraymaali itsessään vahvistaa jonkin verran paperia. Halusimme kuitenkin minimoida paperin haurastumisen, joten sivelimme sen vielä tekstiililakalla. Näistä vahvistavista kerroksista huolimatta housujen pinta kärsi enemmän ja enemmän joka harjoituskerran jälkeen. Housujen pinnan kuluminen ja spraymaalin epätasainen värjäystulos ei haitannut, koska patina oli tervetullutta (kuva 36).

Unton intiaanipäähineen sulat valmistettiin silkkipaperista ja rautalangasta. Päähineen panta valmistettiin voimapaperista ja kuminauhasta. Pannan kuviot piirrettiin öljypastelliliiduilla, että piirtojalke olisi lapsenomaista. Unton lippalakista tai piposta luovuttiin, koska Untolla on intiaanipäähine ja iltakohtauksessa päähinettä ei ole ollenkaan vaan näyttelijän pitkät hiukset ovat päänmyötäisellä letillä.

Kuva 36. Valmis Unto

5.3.3 Kerttu-äiti

Äidille ajattelimme lyhythihaista puseroa ja hametta tai mekkoa (kuva 37). Ahkeralle äidille sopi esiliina sievillä taskuilla, jotka lisäävät naisellisuutta arjen keskellä. Esiliina päätettiin toteuttaa paperista. Äidillä on huivi päässä, koska se on luontevaa taloustöissä, eikä hänellä ole aikaa laittaa hiuksiaan lasten ja kotitöiden keskellä. Näyttelijällä on lyhyet hiukset ja huivilla tämä moderni hiusmalli saatiin kätevästi piiloon. Pääntielle suunniteltiin koristeellista napitusta tai kaulusta, joka näkyisi esiliinan alta. Tämä toimisi mielenkiintoisena yksityiskohtana yksinkertaisessa arkivaateessa. Esiliinaan suunniteltiin paperista tehtyä punosmaista pintaa ja kirjontamaisia koristekuvioita. Tällaisilla yksityiskohdilla saataisiin kokonaisuuteen hienovaraista naisellisuutta. Jalkineiksi mietimme kumisaappaita, tossuja tai villasukkia.

Kuva 37. Luonnoksia äidistä

Äidillä on lopullisessa kokonaisuudessa (kuva 38) sininen, pienikuviainen kukkamekko. Emme koristelleet mekon päntietä vaan päädyimme arkisempaan ratkaisuun, ettei mekosta tulisi liian juhlavaa. Äidin esiliina toteutettiin sanomalehti- ja wc-paperikankaan yhdistelmästä. Luovuimme kirjontamaisesta koristelusta emmekä värjänneet esiliinaa millään tavoin, että kokonaisuus pysyisi mahdollisimman selkeänä ja yksinkertaisena. Alla pidettävästä mekosta ja päässä pidettävästä huivista tuli tarpeeksi väriä ja yksityiskohtia kokonaisuuteen.

Kuva 38. Valmis Kerttu-äiti

5.3.4 Martta-mummo

Martalle löytyi varastoista harmaa, pitkä, villaneulosmekko ja vanha viltistä tehty takki. Martan vaatteet ovat sellaisia, jotka hän on tehnyt itse, eivätkä ne ole täysin siinä ajassa, jossa eletään (kuva 39). Martalle tärkeintä on, että vaatteet ovat mukavat päällä ja että niillä on merkityksellinen tarina kuten, että ne ovat itse tehdyt tai saatu lahjaksi joltain tärkeältä ihmiseltä. Martalla on huivi päässä ja edesmenneeltä mieheltä saatu kettupuuhka kaulassa. Hänellä on jalkineinaan omatekoiset virsut sekä tukenaan jälleen ukkovainansa puhdetyönä tekemä kävelykeppi. Vilttitakin vaihtoehtona miehimme paperista tehtyä takkia, jossa voisi olla pyrstömäinen hännys. Hännnyksen lisäksi näyttelijälle laitettaisiin takapuoleen toppaus antamaan lisää volyymia ulkoiseen olemukseen. Myös Martan virsuja suunniteltiin toteuttaa paperista.

Kuva 39. Luonnoksia Martta-mummosta

Martan valmiissa kokonaisuudessa (kuva 40) päädyttiin käyttämään pitkää neulemekkoa, jossa iso takapuoli tulee hyvin esiin. Toppaus tehtiin vanhanaikaisesti, pitkälahkeisiin alushousuihin kiinnitetyillä vaahtomuovipakaroilla. Päädyimme käyttämään varastosta löytynyttä vilttitakkia, koska olimme tykättyneet siihen. Kokonaisuudessa ei ole käytetty yhtä huomattavasti paperikangasta kuin muissa henkilöissä, koska ajanpuutteen vuoksi emme olisi ehtineet tehdä kokonaista takkia. Martalla on päässä venäläinen kukkahuivi ja kaulassaan varastoista löytynyt punakettu puuhka. Martan virsut on tehty sanomalehti- ja voimapaperin yhdistelmästä.

Kuva 40. Valmis Martta-mummo

Teimme paperikankaan pinnan punomalla paperisuikaleet tasona ja kiinnitimme pu-noksen tukikankaalle. Ompelimme virsut tossujen kaavaa käyttäen. Virsut käsiteltiin kauttaaltaan tekstiililakalla sekä pohjasta revultexilla. Ajattelimme luonnonkumin edesauttavan liukastumista ja vahvistavan kovaan kulutukseen altistuvaa pohjaa. Muutamien harjoitusten jälkeen huomasimme revultexin kuoriutuvan paperin pinnasta, joten liimasimme kontaktiliimalla nahkapalat virsujen pohjaan. Nahka on kestävä ja nahkea materiaali ja toimi hyvin jalkineitten pohjina. Koska Unton ja Martan näyttelijä oli sama, halusimme korostaa eroavaisuutta pukemalla Martalle silmälasit. Silmälasit myös antavat näyttelijälle lisäfiiliksiä. Unton ja Martan vaihdossa näyttelijä itse teki nopea vanhennuksen.

5.3.5 Kulkuri

Kulkurin vaatetuksen suunnittelu tapahtui pitkälti varastoista etsimistämme vaatteista. Muutamia luonnoksia tuli kuitenkin piirrettyä (kuva 41).

Kuva 41. Luonnoksia Kulkurista

Ajatuksena oli käyttää löytämämme vanhat ratsastushousut. Ne tuntuivat kuitenkin liian hyväkuntoisilta ja arvokkailta kulkurin käytettäväksi. Toisena vaihtoehtona oli vanhat sarkahousut. Niissä oli enemmän kulkurimaista tuntua. Paitana hänellä on pel-lavapaita. Takkia Kulkurilla ei ole. Sen tilalle hän varastaa Kertun **miehen/veljen** vanhan liivin. Kulkurin hatuksi päätyi päähäilyn kautta vanha lippahattu. Vanha ukkohat-tu oli ensin hyvä vaihtoehto, mutta se oli aivan liian pieni ja loppujen lopuksi liian hyväkuntoinen ja ratsastushousuihin lisättyä muistutti liikaa isäntää. Lisäksi ukkohat-tua ei saanut patinoida. Hatusta meinasi tulla ongelma, mutta onneksi varastossa oli vanha lätsähattu.

Varastosta löytämistämme vaatteista lähdimme muokkaamaan hänen Kulkurin näköi-siä vaatteita. Housuja ja paitaa patinoitiin, luotiin kulutettua pintaa. Housuihin tehtiin kulutusta polviin, taskunsuihin ja takapuoleen peittopastalla. Paitaan tehtiin hikirannut kainaloihin ja selkään ja saumoja työstettiin kuluneemman näköisiksi. Päätimme tehdä lahkeista eripituiset ja repaleiset. Lahkeissa olisi voinut vielä enemmänkin korostaa repaleisuutta, mutta lujaa sarkaa oli hankalaa hajottaa ja samalla säilyttää luonteva ilme. Väljät housut kiristettiin vyötärölle kangassuikaleista tehdyllä nyörillä. Jalki-neiksi Kulkurille tehtiin kangasresut. Teimme kankaasta pitkiä suikaleita, jotka muo-toilimme sukkiin päälle. Kankaita patinoitiin ennen muotoilemista painopastalla ja revultexilla, joissa oli väripigmenttiä. Ruskea väri tosin sekoittaa resut helposti tuohi-

virsiin, mikä ei ollut tarkoituksenmukaista (kuva 42). Liivi toteutettiin liimatukankailta tuetusta aikakauslehti- ja silkkipaperista. Liivin etukappaleissa käytettiin rypistettyä aikakauslehtipaperia ja takakappaleessa silkkipaperia. Koetulosten valossa sanomalehti- ja aikakauslehtipaperi olivat yhtä vahvoja, aikakauslehtipaperin kiilto sopi paremmin pyhäliiviin.

Kuva 42. Valmis Kulkuri

6 KOKOONPANOVAIHE JA VALMISTAVAT HARJOITUKSET

Kokoonpanovaiheessa tarkoituksena on hioa se, mitä hiottavissa on ja saattaa esitys haluttuun lopulliseen muotoon. Esityksestä voidaan tehdä esityksen ”partituuri” tai käsikirjoitus, jos näin halutaan. (Koskenniemi 2006, 60 - 61.) Kokoonpanovaiheemme oli kohtalaisen lyhyt ja sekoittui harjoitus- ja läpimеноvaiheen kanssa. Siihen pääseminen helpotti painetta esityksen suhteen. Näytelmän sisältö oli syntynyt, vaikka kohtauksissa ja henkilöissä oli vielä työstettävää. Teimme sisällön pohjalta oman partituurimme (Liite 3). Ulkopuolisilta katsojilta saimme vinkkejä näyttelijän työhön. Mietimme näytelmän tapahtumat hahmon silmin ja heidän historiaansa. Saimme heiltä myös rohkaisua, kannustusta ja henkilökohtaista palautetta omalle roolihenkilölle. Ulkopuoliset katsojat auttoivat saamaan kohtaukset toimiviksi ja kehuivat näytelmän tunnelmaa. Ilman heitä työstimme kohtauksia ryhmän kanssa niin, että kukin vuorollaan toimi ”ohjaajana” sellaisissa kohtauksissa, joissa ei itse ollut mukana.

Halusimme ehdottomasti sisällyttää lauluja esitykseen, koska siitä oli pikkuhiljaa jäänyt suurempi virikkeellisyys kokonaan pois. Yhteislaulut olivat helppo tapa ottaa yleisöä mukaan esitykseen. Seppäsen (2006) pro gradu-tutkielmassa ilmenee, että monelle vanhukselle laulaminen, kuorolaulu ja yhteislaulu, virsien veisaaminen sekä soittaminen ovat olleet läpi elämän rakkaita harrastuksia. Liikasen (2003) mukaan musiikki ja taide tuovat muistoja vanhoista ajoista, tapahtumista ja mielenmaisemista. (Seppänen 2006, 43.) Sopivien laulujen löytäminen esitykseen oli haastavaa. Kulkurin iltatähti ja Kulkurin valssi olivat olleet kulkurihahmon lähtökohdat, joten ne oli helposti saatu sisältymään tarinaan. Vaikeinta oli löytää oikeat laulut unilauluksi ja loppulauluksi. Hyviä unilauluja tuntui olevan todella paljon ja niistä oli vaikea valita. Oikea unilaulu löytyi mutkan kautta. Meillä oli tehtävänä etsiä mieleinen runo ja runoja etsiessä löytyi Se Oikea unilaulu, Laulu oravasta. Loppulaulun löytäminen oli vaikeampaa. Yritimme miettiä erilaisia teemoja, joilla esityksen voisi lopettaa. Olimme jo päätymässä äidinrakkausteemaan, kun taustalla koko aika pyörinyt ajatus suojelusenkelistä palasi mieleen. Suojelusenkelilaulu tuntui heti kaikista ryhmäläisistä oikealta valinnalta.

Nukutuskohtaus osoittautui haastaviksi. Varjoteatterin toteuttaminen tuntui houkuttelevalta mahdollisuudelta hyödyntää sermejä ja valoa. Lopulta hylkäsimme varjoteatteriajatuksen, sillä tuntui, etteivät varjot olleet riittävän selkeät. Olimme käyttäneet sermeissä rypistettyä silkkipaperia, joka toi kauniin pinnan ja näytti hauskalta, mutta useat paperikerrokset, kuvat ja tumma väri tekivät siluetista epäselvän (kuva 43). Toiseksi aika tuntui olevan tiukoilla. Kohtauksen työstäminen olisi pitänyt aloittaa aikaisemmin, että siitä olisi saanut toimivan. Unikohtauksessa näkyi selvimmin se tosiasia, että meidän oli ryhmänä vaikeaa tehdä päätöksiä. Päätösten tekeminen olisi pitänyt suunnitella paremmin ja tehdä ryhmälle selväksi jo aloitusvaiheessa. Tämä oli myös yksi voimakkaimpia stressin aiheuttajia.

Kuva 43. Varjoteatteria kokeillaan

Lokakuu tuntui menevän siivillä. Kokoonpanovaihe ja harjoitus- ja läpimеноvaiheet tuntuivat sekoittuvan keskenään. Harjoitusvaihe jäi oikeastaan vain nimelliseksi, sillä esitys oli juuri ja juuri kasassa valmistaviin harjoituksiin, joita meillä oli kaksi. Erään katsojan kommentti valmistavissa harjoituksissa: ”*Onkohan sitä itse ollut sellainen äiti, että aina on kiire.*” Katsojat olivat sitä mieltä, että esitys sopi kohderyhmälle ja monelle tutut laulut herättivät muistoja. Valmistavien harjoitusten yleisö yhtyi ulkopuolisten katsojien kommenttiin näytelmän hyvästä tunnelmasta.

7 MUISTOJEN VALSSI -ESITYS JA ARVIOINTI

Olimme sopineet palvelutalojen kanssa näytökset samalle päivälle. Esityspäivänä meillä oli kaksi näytöstä. Ensin piti kantaa tavarat pakettiautoon ja selviytyä palvelutalolle. Lavastuksen pystyttämiseen oli tunti aikaa, koska esiintymispaikkana oli palvelutalon ruokailutila, emmekä päässeet ennen ruokailun lopettamista aloittamaan lavastuksen pystyttämistä. Kaksi ryhmämme jäsentä, olivat auttamassa meitä lavasteiden pystyttämässä, kun itse puimme roolivaatteet ja avasimme vähän ääntä. Kulkuria esittävä näyttelijä piti tervetulopuheen ja meitä alkoi jännittää. Kuvia esityksestä on liitteessä 4.

7.1 Palvelutalon arviointi esityksestä

Ensiesiintyminen kohdeyleisölle tuntui hyvältä ja siitä jäi hyvä maku suuhun. Esityksen jälkeen keskustelimme yleisön kanssa esityksestä kahvittelun lomassa. Arvioinnin saaminen etenkin hieman dementoituneemalta asiakaskunnalta oli haastavaa. Olimme osanneet varautua tähän, mutta silti kohdeyleisö pääsi yllättämään. Seppänen (2006, 8, 9, 10) on todennut omassa tutkimuksessaan, että vanhuksia joutui johdattelemaan saadakseen kysymyksiinsä laajemman vastauksen. Tämä oli ongelmana ja haasteena myös keskustellessamme vanhusten kanssa. Keskustelun kulkua olisi voinut suunnitella paremmin.

Useimmat palvelutalojen asukkaat kommentoivat esitystä vain muutamalla sanalla tai lauseella. Kuitenkin rivien välistä pystyi lukemaan, että vanhukset olivat pitäneet esityksestä ja päässet siihen mukaan. Se oli herättänyt ajatuksia lapsuudesta, kuten eräs asukas on kommentoinut: ”*Yksitoista lasta ollut ja tässä on vanhin. Leikittiin yhdessä ja sillei .. Aina lapsena tuollaista leikittiin.*”. Toinen kommentoi suoraan, että ”*Tuli lapsuus mieleen*” sekä ”*Lavasteet ja puvustus oli kauniit, tuli ihan oma lapsuus mieleen, intiaaneista ja muista..*” Intiaanileikki oli koettu hyvin tutuksi ja se nousikin muutamissa kommenteissa esille. Esityksen salainen tavoite muistojen herättäjänä tuntui toetutuneen ainakin muutaman katsojan osalta. Jotkut taas totesivat, etteivät muistaneet enää oikein mitään, joten palautteen saaminen tuntui hieman hankalalta. Hoitohenkilökunta tuli kuitenkin mukavasti vastaan ja auttoi hieman keskustelun ylläpitämisessä.

Hertta ja Kulkuri tuntuivat jääneen esityksestä hyvin mieleen. Heidän suhdettaan pohdittiin useamman kerran. Eräs asukas oli eläytynyt niin esitykseen, että oli odottanut Hertan menevän naimisiin Kulkurin kanssa. Hän oli ihan jäänyt odottamaan tätä. Epäselväksi jäi, minkä ikäiseksi hän oli ajatellut Hertan. Vastaja tuntui eläytyneen esitykseen, joten teatteriesityksen vieminen palvelutaloon oli onnistunut. Hän oli päässyt eläytymään esitykseen niin, että oli lähtenyt elämään esityksen hahmojen kanssa tarinaa eteenpäin. Tämä on mielestämme yksi teatterin hienoimpia ominaisuuksia.

Etenkin laulut olivat herkistäneet monia: ”*Minulle tuli ihan kyynel silmään siitä Maan korvessa kulkevi lapsosen tie.*” ja ”*Viimeinen laulu oli niin herkkä, etten uskaltanut*

osallistua.” Olimme onnistuneet laulujen valinnassa. Oli kiva huomata, että olimme onnistuneet valitsemaan kohderyhmällemme tärkeitä lauluja. Laulut olivat kansakoulusta monelle tuttuja. Saimme ristiriitaista palautetta äänen käytöstä. Toiset sanoivat laulun ja puheen kuuluneen huonosti, toiset taas olivat kuulleet hyvin. Syynä voi olla istumapaikan sijainti tai oma huomattavasti heikentynyt kuulo.

Hoitohenkilökunta antoi omia kommentteja ja palaute oli kaikin puolin positiivista. Eräs hoitaja kommentoi: ”*Taidokkaasti suunniteltu vanhuksille; hyvä, että oli eri sukupolvia ja hyviä lauluja.*” Toinen hoitaja sanoi: ”*Rauhallinen, ei aiheuttanut hämmennystä. Lauluista olisi voinut tarkentaa, että yleisö voi osallistua niihin.*”. Kolmas hoitaja kommentoi: ”*Osasitte kivasti viedä, esitys oli hyvä, just sopivan pituinen ei liian pitkä. Asukkaat jaksoi hyvin olla mukana.*”.

Me esiintyjinä saimme myös omat kommenttimme: ”*Hyvä motivaatio ollut*” sekä ”*Mukavaa, kun nuoret rohkenee, ite en millään olisi lähtenyt näyttelemään.*” Meille jäi olo, että vanhuksset olivat kokeneet positiivisena nuorten esiintymisen ja vierailun palvelutalossa. Olimme hieman jännittäneet, miten meidän otetaan vastaan. Tässä on havaittavissa sukupolvien välistä kuilua ja halua sen lyhentämiseen. Kulkuri sai erityishuomiota, useammat kyselivät, kuka tämä komea nuorimies oli ollut. Useat vanhuksset onnittelivat ja toivottivat onnea jatkolle. Harmiksemme emme saaneet lehdistöä paikalle ensi-iltapäivänä. Päivä sattui olemaan pyhäpäivä, joten lehdistöllä oli vapaapäivä. Savonmaa kuitenkin mainitsi meidän projektimme pienessä lehtijutussaan syksyn tapahtumista (Liite 5).

Yhteenvetona voimme todeta, että palvelutalojen asukkaat pitivät esityksestä ja pääsivät mukaan esityksen maailmaan. Mielestämme teatteriesityksen vieminen palvelutaloon onnistui. Virikkeellisyys onnistui puolittain, kosketus esineisiin olisi ollut mukava saada sisällettyä esitykseen. Hoitohenkilökunta oli hyvin ystävällistä meille koko prosessin ajan. Ainoastaan toisessa palvelutalossa oli hieman nihkeä tunnelma, kun olimme tekemässä ensiesiintymistä lauluilla, emme tiedä syytä tähän.

7.2 Puvustuksen ja lavastuksen arviointia

Keskustellessamme asukkaiden kanssa kysyimme, olivatko he huomioineet puvustusta tai siinä käytettyjä materiaaleja. Useammat totesivat, etteivät kiinnittäneet pukuihin

huomiota. Muutama kuitenkin totesi, että esiliinat, morsiuspuku ja liivi eivät tainneet olla tavallista kangasta. Tähän on voinut olla syynä vanhempien ihmisten heikentynyt näkö. Toisaalta se kertoo siitä, että tarina on onnistunut vangitsemaan esityksen päähuomion eivätkä ulkoiset elementit. Kysyttäessä, herättikö paperi jotakin muistoja, useimmat valittelivat olevansa jo niin vanhoja, etteivät muistaneet enää mitään.

Paperikankaasta toteutetut esiliinat toimivat ja kestivät hyvin, sillä esiliinat eivät altistutu yhtä kovalle rasitukselle kuin esimerkiksi housut. Sanomalehtipaperi sopi Kertun arkiesiliinaan ulkonäöltään ja koostumukseltaan todella hyvin. Ulkonäön lisäksi kokeiden tulokset tukivat valitsemiamme materiaaleja. Pienet, sirot taskut olisivat tuoneet kivan yksityiskohdan asukokonaisuuteen, mutta ne unohtuivat ensi-illan lähestyessä hurjaa vauhtia. Hertan ja Kertun esiliinoissa olisi voinut olla myös rajausta ulko-reunoissa tuomassa ilmettä. Hertan, Unton ja Kerttu-äidin jalkineissa päädyttiin villasukkiin, jotka yhdistävät äitiä ja lapsia.

Unton housut joutuvat niin kovalle kulutukselle, että ne eivät olisi millään kestäneet kymmeniä esityskertoja. Tällöin olisi täytynyt tehdä useimmat housut tai toteuttaa ne jollain toisella tavalla. Meillä pukuharjoitusten lisäksi näyttöksiä oli vain kaksi, joten housut säilyivät ehjinä. Unton näyttelijä oli tyytyväinen lopulliseen asukokonaisuuteensa ja kehuu erityisesti paperihousuja taidokkaasti tehdyiksi. Martan näyttelijä oli sama kuin Unton ja hän kommentoi Martan asukokonaisuutta, että se oli hieman kuumaa. Näyttelijä ei kuitenkaan valittanut kuumuudesta, vaan mainitsi asiasta kommenttia pyytäessä. Näyttelijä ei olisi alussa halunnut pitää kettupuuhka eettisistä syistä, mutta saimme hänet ylipuhuttua. Jos hän ei olisi suostunut pitämään puuhkaa, olisimme joutuneet tekemään tekokettupuuhkan esim. paperista tai joutuneet luopumaan puuhkasta kokonaan. Hoitohenkilökunta kommentoi, että eri sukupolvet olivat hyvä elementti esityksen kokonaisuudessa. Eräs asukaskin oli huomionnut sen ja sanoi: ” *Siinähan oli just vanhoille ihmisille jotakin, lauluissa ja kun mummo tuli kylään ja oli pikkulapsia.* ” Kommentista voisi ajatella, että vanhat ihmiset kokevat suvun, sukupolvet ja lapset tärkeiksi.

Kulkurin liivi toimi hyvin aikakauslehti- ja silkkipaperiyhdistelmällä. Liivi ei joutunut suurelle rasitukselle, koska siinä ei ole hihoja, joiden saumat ja kyynärtaipeen kohdat altistuvat rasitukselle. Liivin harmaa väri oli ehkä liian valju ja siihen olisi voinut so-

pia paremmin esimerkiksi ruskeansävyiset aikakauslehden sivut. Kulkurin näyttelijä oli tyytyväinen lopulliseen asukokonaisuuteensa ja piti erityisesti hatusta ja jalkineista.

Paperista puvustuksen materiaalina jäi olo, että tähän olisi mielenkiintoista tutustua vielä enemmän ja käyttää tekniikkaa jossain muussakin produktiossa. Paperi halpana materiaalina on totta, mutta sen tukeminen tapahtuu esim. tukikankailla, joten sen halpuus on hieman suhteellista. Lavastuksen idea oli hyvä, mutta sen toteutuksessa oli muutamia puutteita. Ulkonäöllinen puute oli, että sermit olivat vinoja. Tämä johtui siitä, että sermimateriaali oli liian raskas verrattuna kevyeen kehikkoon. Sairaalasermi, joihin kehikko rakennettiin, olivat itsessään jo vinoja ja tämä kertaantui rakennelmassa. Sermien paikoille näyttämökuvassa ei ollut montaa vaihtoehtoa, sillä kulisien takainen tila näkyi helposti. Alkuperäinen ajatus oli, että irrallisilla sermeillä näyttämökuvaa saisi helposti muutettua. Irrallisista sermeistä oli kuitenkin se hyöty, että pääsimme tekemään sisääntuloja ja ulosmenoja sermien väleistä. Sermien rakenteista saimme purettavan ja pieneen tilaan mahtuvan. Purettavuus oli myös yksi syy sermien vinouteen. Loppujen lopuksi purettavuudella ei ollut niin suurta merkitystä, koska saimme onnekkaasti pakettiauton ja kuskin käyttöömmme. Kollaasisermeissä ongelmana oli yksittäisten, pienien kuvien heikko kiinnittyminen kulmista. Rypistetyt, isot paperinpalat kiinnittyivät paremmin maanrakennuskankaaseen. Värimaailmaa olisi voinut myös miettiä tarkemmin. Saimme kannustavan palautteen: *”Oli hyvin suunniteltu lavastus, on paljon nähty vaivaa.”*

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli toteuttaa devising-menetelmällä palvelutaloon teatteriesitys, jonka visuaalisen ilmeen päämateriaalina on paperi. Alussa kun suunnitelimme opinnäytetyöaiheitamme, meillä oli suuri paine siitä, saammeko tarvittavan työryhmän kasaan. Tuntui, että kukaan muu kuin me kaksi ja ohjaava opettajamme ei ollut innostunut tällaisesta projektista. Lopulta kuitenkin löysimme kaksi ystävää mukaan, yhden näyttelemään ja toinen lupautui auttamaan musiikillisesta sisällöstä ja ehkä pienestä roolista. Nämä kaksi innostunutta ystävää olivat liikkeellepaneva voima, jonka ansiosta yleensäkin koko prosessi lähti etenemään.

Kulkurin palautteesta selvisi, että hän oli vähän ymmällään alkuajan harjoituksista. Toinen näyttelijöistä, joka oli intensiivisesti mukana monta kertaa viikossa, oli luon-

nollisesti perillä paremmin harjoituksissa tapahtuvista asioista. Meidän olisi pitänyt aktiivisemmin kertoa harjoitusten etenemisestä harjoituksiin harvemmin osallistuvalla musiikkivastaavalle. Informaation vieminen eteenpäin unohtui helposti projektia organisoidessa ja tietenkin oli jännittävää olla ensimmäistä kertaa vastuussa kokonaisen teatteriesityksen toteuttamisesta.

Ryhmän jäsenille on jäänyt hyvin samanlainen olo projektin kulusta (Liite 6 ja 7) kuin meillekin oli. Kokonaisuus oli tuntunut onnistuneelta ja ryhmänä olimme löytäneet hyvän yhteishengen, mikä näkyi mielestämme esityksen onnistuneesta sisällöstä. Voimme täysin yhtyä Untoa ja Marttaa esittäneen Heikkisen mielipiteeseen, että joka kerta sai harjoituksista uutta virtaa, oli takana kuinka raskas päivä tahansa. Työskentely ryhmässä, jossa kaikki olivat innostuneita, sitoutuneita ja osaavia on ollut unohtumattoman ihana kokemus. Olemme nauttineet valtavasti työskentelystä ryhmässä, jossa jokainen ymmärtää teatterin tekemisestä ja sen eri osa-alueista sekä arvostaa muita ja heidän osaamista. Tämä ei aina ole itsestään selvyys edes ammattipiireissä.

Devising-menetelmä ei ollut tuttu ydinryhmällemme ja siihen tutustuminen ja sen kautta toimiminen oli virkistävän erilaista. Uuden menetelmän mukaan työskentely oli jännittävää, haastavaa ja innostavaa. Oman ajatustavan niksauttaminen uusille raiteille tarinaa kehitellessä oli haastavaa ja meillä jäi sellainen olo, ettei siinä täysin onnistuttu. Tässä olisi auttanut, jos ryhmässä olisi ollut joku, jolla on kokemusta yhteisöllisen teatterin tekemisestä. Onneksi työryhmä oli tässä tukena ja saimme yhdessä miettiä devising-menetelmää projektiimme sopivalla tavalla. Saimme dokumentoitua harjoituksia ja visuaalisen ilmeen toteuttamista hyvin, missä suurena apuna oli esityksissä pukijana toiminut Nokelainen.

Harjoituskauden aikana tehty lauluvierailu palvelutaloihin oli hyvä kokemus kaikkien ryhmämme jäsenten mielestä. Se teki meistä kokonaisen ryhmän, ja positiivinen vastaanotto lujitti tahtoa saada esitys kasaan. Harjoituksissa vierailleet ulkopuoliset katsojat olivat myös onnistunut tapa hioa esitystä ja harjoitella heittäytymistä yleisön edessä.

Oli mielenkiintoista tutustua hieman näyttelijän työhön. Jokainen joutui pohtimaan omaa roolihahmoaan paljon itse. Oli haaste saada hahmosta uskottava. Uskomme pin-tapuolisella näyttelijän työhön tutustumisella olevan merkitystä teatteripuvustajana.

Ymmärrämme nyt kokonaisvaltaisemmin teatteripuvun merkityksen omakohtaisten kokemusten nojalla. Näin jälkeempäin ajateltuna kokemattomalle näyttelijälle olisi esineiden kierrättäminen esityksen aikana ollut liian haastavaa toteuttaa toimivasti. Se olisi tuonut esitykseen tyhjiä hetkiä, jolloin näyttelijä joutuu improvisoimaan. Teema-haastattelun tulokset tukivat myös ajatusta jättää esineiden kierrättäminen pois, sillä se olisi keskeyttänyt vanhusten keskittymisen esitykseen.

Oli hyvin hankala miettiä teemahaastattelua, koska meillä ei ollut devising-menetelmän mukaisesti vielä kovin selkeää kuvaa mistään tai, jos olikin joitain suuntaviivoja, niiden toimivuudesta ei ollut varmuutta. Haastattelusta oli kuitenkin apua. Saamistamme vastauksista oli apua esityksen suunnittelussa ja tekemisessä. Vielä tarkemmalla teemojen miettimisellä olisi voinut saada enemmän ideamateriaalia esitykseen. Teemahaastattelun varjolla pääsimme esittäytymään palvelutaloon ja kertomaan ideastamme sekä näimme esiintymistilan.

Käsikirjoituksen muodostumista devising-menetelmällä oli mielenkiintoista seurata aivan läheltä. Menetelmän raskas puoli, epävarmuus on myös menetelmän voimavara. Asiaan täytyy osata suhtautua ja kääntää sen raskaus voimavaraksi ja innoittajaksi. Koska olimme itse prosessin johtohahmoja, pystyimme itse päättämään paljon siitä, milloin mikin prosessin vaihe loppui tai alkoi. Tässä tarvitsi herkkyyttä kuunnella ryhmää ja sitä, missä vaiheessa ryhmä itse on. Hahmojen kehittelyn kannalta oli helpottavaa tietää, että kun päätimme, että tässä nämä nyt ovat, ne eivät tulisi helposti muuttumaan. Toisaalta olisi ollut mielenkiintoista tietää, mihin sfääreihin hahmot olisivat voineet muokkautua.

Paperi puvustuksen päämateriaalina oli hyvin mielenkiintoinen lähtökohta puvustuksen suunnittelulle. Kvasikokeellinen tutkimus itsessään ei päässyt aivan oikeuksiinsa opinnäytetyössämme, sillä oli hyvin haastavaa miettiä etukäteen, mitkä kokeet olisivat meidän kannaltamme kaikkein hyödyllisimpiä ja mitä meidän kannattaisi testata. Kvasikokeellisen tutkimuksen yhdistäminen devising-menetelmään ei mielestämme ollut paras mahdollinen ratkaisu. Käsikirjoituksen puuttuessa kokeiden tekeminen ennen pukusuunnitelmia tuntui hakuammunnalta, koska ei ollut tietoa, minkälaista lopputulosta haettiin. Tämä sekä rajoitti että auttoi puvustuksen suunnittelussa. Emme ehtineet ns. irrottelemaan materiaalin muokkautuvuudella enää valmistusvaiheessa, mutta toisaalta se myös nopeutti päätösten tekoa. Kokeiden tulokset jäivät melko suppeiksi

eikä valmistusvaiheessa ollut enää aikaa tehdä uusia kokeita. Tämä oli heikoin lenkki koko prosessissa. Positiivinen puoli oli se, että onnistuimme dokumentoimaan kokeiluja, mikä muuten olisi saattanut unohtua.

Reponen

Matka tähän pisteeseen on ollut pitkä ja täynnä tunnemyrskyä silkasta epätoivosta valtavaan riemuun. Oma vahvuuteni prosessissa oli mielestäni rauhallisuus ja rauhallinen suhtautuminen eteen tuleviin tilanteisiin. Kyky keskustella ja ottaa huomioon muiden mielipiteet on myös mielestäni omia vahvuuksiani. Rauhallinen suhtautuminen teatteriprojekteihin on hyvä taito. Näin ei vaikeatkaan asiat tai yllättävät tilanteet tunnu ylitsepääsemättömiltä vaan niitä pääsee tarkastelemaan hieman ”ulkopuolisena”. Meidän projektissamme aikataulu oli haaste ja sen tuottama paine sekä koko kokonaisuuden hallitseminen. Koskimies lisää: Mintulla oli myös vahvana osa-alueena harjoitusten vetäminen ja harjoituskertojen tavoitteiden laatiminen. Rento ja iloinen asenne harjoituksissa innostutti myös muita tekemään parhaansa.

Koskimies

Minun vahvuuteni prosessissa näkyi lavastuksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä valojen tekemisessä, koska olen ollut mukana aikaisemman koulutukseni takia näillä osa-alueilla. Minulla on laajaa materiaalituntemusta, koska olen työstänyt vaatteiden lisäksi myös lavastusta ja tarpeistoa teatterikäyttöön. Tämä auttoi paperin työstämisessä. Asenteeni prosessissa oli pääsääntöisesti innostunut mielekkään projektin ansiosta. Kolikon kääntöpuolena jään useasti ensimmäiseen mieleen juohtuneeseen toteutustapaan enkä malta miettiä toisia, parempia vaihtoehtoja tai mahdollisia seuraamuksia. Olen työteliäs erityisesti silloin, kun edessä hämöttää konkreettinen ensi-ilta ja olen joustava työntekijänä. Minulla oli vaikeata kasata itseni draamaharjoituksiin työpäivän jälkeen.

Työskentely parin kanssa on toiminut tässä projektissa mielestämme hyvin. Tietenkin olemme välillä hermostuneet toisiimme, mikä on aivan normaalia työskenneltäessä tiivistä yhdessä. Olemme kuitenkin pyrkineet pitämään työskentelyilmapiirin puhtaana ja selvittäneet aiheutetut epäselvyydet. Työskentely parin kanssa on tässä projektissa ollut myös siinä suhteessa helppoa, että kummallakin meistä on ollut samansuuntaiset ajatukset tulevasta esityksestä ja siihen tähtäävistä työskentelymenetelmistä. Tosin tässä olisi opeteltavaa toisen kuuntelun ja ideoiden vastaanottamisen osalla. Välillä oli

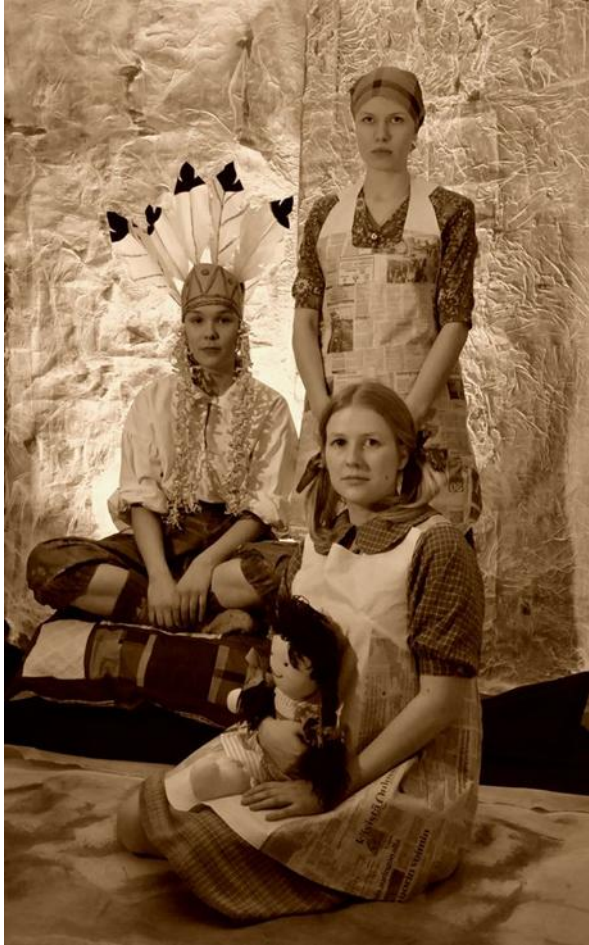
haastavaa pysähtyä itse ja kuunnella toisen asia, ennen kuin on itse paukuttanut omat ideat ja ajatukset.

Parin kanssa työskentelyn parhaita puolia oli se, että toisella stressiaallon hyökyessä yli pystyi toinen tsemppaamaan ja toisin päin. Kummallakin meistä on kohtalainen stressinsietokyky. Haasteena oli pikemminkin arvioida, milloin on oikea aika ottaa lepoa, että jaksaa paremmin puristaa viimeiset mehut projektiin. Parityöskentelyn vahvuus oli se, että täydensimme toistemme heikkouksia. Tämä tuli esille monissa erilaisissa tilanteissa positiivisena yllätyksenä työskennellessämme yhdessä.

Jos nyt lähtisimme projektiin, tekisimme tietenkin monet asiat toisin. Yksi asia, johon kiinnittäisi nyt huomiota, olisi selkeämpi työnjako. Selkeä johtohahmo tai johtaja projektissa olisi auttanut tekemään nopeammin päätöksiä, jolloin turhalta asioiden vatomiselta olisi säästyty. Olemme myös raporttia kirjoittaessa kokeilleet paljon erilaisia kirjoitustapoja, miten saada jouhevin työskentely aikaiseksi. Tämä hakeva työskentelytapa on ollut iso osa prosessia. Etsitään jatkuvasti sitä parhaita työskentelytapaa. Tänään tämä toimii – koko viikon ja seuraavalla kerralla täytyy lähteä työskentelemään eri suunnasta liikkuen. Projekti on opettanut kärsivällisyyttä. Tämän projektin jälkeen voisi sanoa, että tässä asiassa on joutunut kohtaamaan itseään ja opettelemaan kärsivällisyyttä. Haastoimme molemmat itsemme uudella tavalla opinnäytetyön aikana. Tämä on yksi opinnäytetyön antoisimmista puolista. Itsensä haastaminen ja uusiin asioihin tarttuminen on pelottavaa, mutta myös palkitsevaa.

”Ikäihmiset ovat olleet taidetutkimuksen kohteina hyvin vähän ja vasta aivan viime vuosina on havaittu, miten luovat toiminnat voivat tarjota myös ikääntyneelle elämää rikastuttavia kokemuksia, lisätä sekä fyysistä että psyykkistä hyvinvointia.” (Hohen-thal-Antin 2001.) Oman projektimme myötä olemme kiinnittäneet huomiota pitkin vuotta nousseisiin eri teattereiden teoksiin, jotka on viety laitosympäristöön. On ollut mukavaa huomata, että ainakin tällä hetkellä teatteriesitys laitosympäristössä ei ole uusi asia, toivottavasti se olisi uusi trendi. Paperi teatterivaateena oli hyvin mielenkiintoinen tutkimusaihe ja luulemme, että sen saralta löytyisi paljonkin uusia aluevaltauksia esim. värjäyksen ja kestävyuden osalta. Toivottavasti tekemistämme pintapuolisista kokeista löytyy tuleville opinnäytetyön tekijöille jotakin mielenkiintoista luettavaa tai innottavat tutkimaan lisää. Meidän projektistamme pois jäänyt aihe lavastuksen ja puvustuksen rajan häivyttäminen olisi myös mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Kiitos kaikille opinnäytetyössämme mukana olleille (kuva 44)! Erityiskiitos Leena Fyhr, Henna Heikkinen, Mirjami Kankkunen, Satu Kivimäki, Kari Komonen, Lauri Myllylahti, Nino Nokelainen, Seija Silvennoinen, Aino Simola, Hanna-Reetta Tynkynen, Marko Yli-Petäys, Palvelutalo Rosinan ja Hopearannan asukkaat ja henkilökunta. Iso kiitos myös vertaistuelle ja taustajoukoille, jotka ovat auttaneet meitä jaksamaan.

Kuva 44. Kiitoskuva, perhepotretti

LÄHTEET

- Anttila, Pirkko 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.
- Hakala, Outi Maija 2009. Pukusuunnittelija roolinrakentajana näytelmässä Neiti Pelokas. Teoksessa, Heikkilä-Rastas (toim.) Pukutaikaa, Pohjoisia puheenvuoroja ja pukutumiskuvia elämys- tanssi- elokuva- ja teatteripuvuista. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy, 11.
- Heikkinen, Sanna 2006. Devising teoriassa ja käytännössä. Hahmotelmia ja ehdotuksia yhdestä teatterin tutkimuksellisesta mahdollisuudesta. Tampereen yliopisto. Taideaineiden laitos. Teatterin ja draaman tutkimus. Pro gradu -tutkielma.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hohenthal-Antin, Leonie 2006. Kutkuttavaa taidetta, Taidetoiminta seniori- ja vanhuustyössä. Juva: WS Bookwell.
- Holt, Michael 1988, 1993. A Phaldon Theatre Manual, Costume and make-up. Phaidon press limited London.
- Hägglund, Tor-Björn (toim.) 1993. Vanhaset, esseitä vanhenemisesta. Oulu: Kustannusyhtiö kajo.
- Kallioniemi, Jouni 1998. Kotirintama 1939-1945. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Karhu, Merja-Liisa 2005. Visuaalinen suunnittelu Måns Hedström, 1970-luvun kiertue-estetiikasta. Teoksessa, Reitala, Heta (toim.) Harha on totta, Näkökulmia suomalaisen lavastustaiteeseen ja pukusuunnitteluun 1900-luvun alusta nykypäivään. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 78, 79, 81.
- Koskenniemi, Pieta 2007. Osallistuva teatteri devising ja muita merkillisyyksiä. Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Luttinen, Anna 2010. Aikamatkaajat, lapset ja vanhukset nukketeatterin tekijöinä. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Muotoilun koulutusohjelma, teatteritekniikka. Opin- näytetyö.
- Oddey, Alison 1994. Devising theatre a practical and theoretical handbook. London: Routledge.
- Oy Valitut Palat 1995. Nainen sodassa. Kotona ja rintamalla 1939-1945 Suomen vapauden puolesta. Helsinki: Reader's Digest Ab
- Routio, Pertti 2000. Tuote ja tieto, Tuotteiden tutkimuksen ja kehittämisen metodiopas 5. painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salomaa, Heli 2010. Yhteisöllisen puvustuksen haasteet: Kirsikkapuisto. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Muotoilun koulutusohjelma, teatteripuvustus. Opinnäytetyö.

Seppänen, Päivimaria 2006. Hyvää oloa vanhainkotiin arjen pienillä kulttuuriteoilla. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Kulttuuripolitiikan koulutusohjelma. Sosiologian pro-gradu tutkielma. PDF-tiedosto.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11557/URN_NBN_fi_jyu-200626.pdf?sequence=1 Luettu: 15.11.12.

Teerijoki, Elina 2012. Värien voimaa vanhuksille. PDF-dokumentti.
<http://www.salo.fi/attachements/2012-05-03T15-07-4692.pdf> Luettu: 8.1.13.

Valinen, Pirjo 2009. Resepti. Teoksessa Hirvikoski, Reija (toim.) Puvut, Pirjo Valinen. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy, 68, 69.

Wegelius Marjaleena 2005. Parempi nähdä kerran kuin kuulla sata kertaa. Teoksessa, Reitala, Heta (toim.) Harha on totta, Näkökulmia suomalaiseen lavastustaiteeseen ja pukusuunnitteluun 1900-luvun alusta nykypäivään. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 9.

KUVALÄHTEET

Kuva 1.

Oy Valitut Palat 1995. Nainen sodassa. Kotona ja rintamalla 1939-1945 Suomen vapauden puolesta. Helsinki: Reader's Digest Ab, 104.

Kuva 11.

Ryhmäytymistä edistävää leikkimistä 2012. Nino Nokelainen.

Kuva 12.

Impulssimateriaalia 2013. Nino Nokelainen.

Kuva 13.

Karhu, Merja-Liisa 2005. Visuaalinen suunnittelu Måns Hedström, 1970-luvun kiertue-estetiikasta. Teoksessa, Reitala, Heta (toim.) 2005. Harha on totta, Näkökulmia suomalaiseen lavastustaiteeseen ja pukusuunnitteluun 1900-luvun alusta nykypäivään. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 80.

Kuva 14.

Maja, Anu 2005. Lavastaja tietokone ajassa. Teoksessa, Reitala, Heta (toim.) 2005. Harha on totta, Näkökulmia suomalaiseen lavastustaiteeseen ja pukusuunnitteluun 1900-luvun alusta nykypäivään. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 194.

Kuva 16.

Lorenz Joanna (Publisher) 1998. The Complite Book of papercrafts. A truly comprehensive collection of papercraft ideas, designs and techniques, whit over 300 projects. London: Hermes House.

Kuva 18.

Karhu, Merja-Liisa 2005. Visuaalinen suunnittelu Måns Hedström, 1970-luvun kiertue-estetiikasta. Teoksessa, Reitala, Heta (toim.) 2005. Harha on totta, Näkökulmia suomalaiseen lavastustaiteeseen ja pukusuunnitteluun 1900-luvun alusta nykypäivään. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 79.

Kuva 19.

Morsianleikki kohtaus; tyttö, mummo ja takana peili 2012. Nino Nokelainen.

Kuva 20.
Sermit iltanäkymässä 2012. Aino Simola.

Kuva 21.
Sermien asemat 2012. Aino Simola.

Kuva 22.
Kuumatuoli 2012. Nino Nokelainen.

Kuva 30.
Valmis Hertta 2013. Nino Nokelainen.

Kuva 32.
Kuvia valmiista morsiuspuvusta 2012. Aino Simola.

Kuva 33.
Yksityiskohtia morsiuspuvusta 2013. Nino Nokelainen.

Kuva 36.
Valmis Unto 2013. Nino Nokelainen.

Kuva 38.
Valmis Kerttu-äiti 2013. Nino Nokelainen.

Kuva 40.
Valmis Martta-mummo 2013. Nino Nokelainen.

Kuva 42.
Valmis Kulkuri 2013. Aino Simola.

Kuva 43.
Varjoteatteria kokeillaan 2012. Seija Silvennoinen.

Kuva 44.
Kiitoskuva, perhepotretti 2013. Nino Nokelainen.

Minttu-Maaria Reponen

Henriikka Koskimies

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Ongelma;

Minkälaiselle esitykselle olisi tarvetta ja onko jotain erityisiä asioita mitä tulisi huomioida. Minkälainen arviointi.

Oma esittely ja opinnäytetyön esittely. Virikkeellinen esitys, lauluja ja vanhoja esineitä. Kiertävä, pienellä kokoonpanolla -> esityspaikka palvelutalo

Saako nimen mainita opinnäytetyössä? Nimi tulisi peitenimellä. Saako nauhoittaa? Nauhoite hävitetään syksyn aikana.

Nimi:

Työhistoria/kuinka pitkään tehnyt työtä:

Kysymykset:

Virikkeellinen esitys; Laulut, esineet

1. a) Onko palvelutalossa harrastettu yhteislauluja?
Kuinka usein yhteislauluja on laulettu?
b) Minkälaisia kokemuksia yhteislaulutilanteista?
c) Miltä sinusta kuulostaa jos vanhoja esineitä jakaisi esityksen aikana? Vai esineiden läpikäyminen esityksen lopuksi?
(d) Voisiko esineitä (tai laulun sanoja) jakaa?
(e) Hajottaako esineiden jakaminen keskittymistä?)
2. Onko suosittuja lauluja?

Visuaalisuus

- 3 a) Onko asukkaiden puolesta ok, jos esitystilan pimentää?
b) Voiko jotkut pelätä esim. varjoja, pitääkö olla yleisvaloa koko ajan?
4. Tuleeko lavastuksessa ja puvustuksessa huomioida jotain? (Pelottavat elementit esim. naamiot)
5. a) Onko asukkaat käyneet katsomassa teatteria? Kokemukset siitä?
b) Minkälainen on sinun mielestäsi teatteriesitys, josta asukkaat pitävät?
6. a) Minkälaiselle esitykselle olisi tarvetta? (Virikkeellisyys)
b) Voisiko esityksessä toimia tanssihetki? (paritanssi, hakea tanssiin.. Esim. alussa tai lopussa)

Huomioitavat asiat

- 7. a) Palvelutalon asukkaiden terveydentila? (vrt. Rosina, Hopearanta)
- b) Minkälaisia asukkaita siellä on, miten paljon?
- c) Pystytkö arvioimaan katsojien määrää? Tulemmeko yhden vai kaksi kertaa? (Esitys on pienimuotoinen 2-3 esiintyjää, ei äänen vahvistimia, tarkoitus olisi esittää pienessä tilassa pienelle katsojajoukolle.)

Vanhusten sosiaaliset ominaisuudet

- 8a. Minkälaisia asioita olisi huomioitava sosiaalisessa kanssakäymisessä/vuorovaikutuksessa? (kuulo/näkö?)
- 8b. Pelästyvätkö dementoituneet ihmiset vieraan ihmisen läheisyydestä esim. kosketuksesta?

Vanhusten psyykkiset ominaisuudet

- 9. Tuleeko jotain erityisiä asioita huomioida esityksen aiheiden käsittelyssä? (Voiko sotaa tai kuolemaa käsitellä?)

Vanhusten fyysiset ominaisuudet

- 10. a) Olemme ajatelleet 20-30 min pituista esitystä, miltä tämä kuulostaa?
- b) Mihin aikaan päivästä olisi paras ajankohta?

Esityksen arviointi

- 11. Olemme ajatelleet arvioida esitystä vapaamuotoisena keskustelu hetkenä esityksen jälkeen, onko tämä mahdollista ja kuulostaako järkevältä?
- 12. Onko mahdollista täydentää haastattelua myöhemmin? (elo-syyskuussa)
- 13. Voisiko esityspaikkaa käydä katsomassa? Muista katsoa pistorasiat! Ja minkälainen valaistus mahdollisuus!

LIITE 2(2).
Tunnelmakuvakollaasit

Kohde	Tapahtumat	Henkilöt	Vaatteet	Tarpeisto	Valo	Laulut
1.	<p>Hertta ja Unken leikkivät, Unken poistuu sermin taakse</p> <p>→ VAIHTE Unken ja Martan riipustaa pyyhkeillä</p> <p>→ Äiti & Hertta poistuu ottaa sermin taakse perään</p> <p>Kukaan ottaa Unken pyyhkeiden, Martta-M leikkimässä sermin taakse</p> <p>→ Kukaan poistuu</p> <p>Martta-M paikalle luottaa Äidin & Hertan paikalle</p> <p>→ Poistuvat sermin taakse kukaan keittoon Hertta ottaa santon</p>	<p>ensin Hertta+keittiö</p> <p>2. Unken+Hertta+keittiö</p> <p>3. Äiti lausumasta</p> <p>4. Kukaan</p> <p>5. Martta-Munna sermin taakse</p>	<p>alusmekko, esumekko</p> <p>paita, polikoussit, vyö, ihminen, pöytä</p> <p>Kukka, mekko, esilingi, huivi</p> <p>Housut, paita, nappi, räsypöytä, kotti</p> <p>Pöytä, villamekko, tuolivirsut, villitaki</p> <p>Keppi, huivi</p>	<p>Keppinainen, Sisko</p> <p>KEPPIHEIKONEN</p> <p>PYRKIKOPPA, Juv (lopissa) kädessä</p> <p>KITARA</p> <p>Martta-M tuo SILITYSRUPATTA</p> <p>LAVALLA: . SININEN PENKKI . SANKO . LEVYTTÄPÖYTÄ</p>	<p>Valo</p>	<p>Laulut</p> <p>1-ha-Una</p>
2.	<p>Kauit ulkona Hertta tuo sinisen perän</p> <p>Hertta laulun jälkeen Kukaan laulle</p> <p>STILL Kukaan valssin AUKUOITON AJAN: Vihainen työväen Kukaanille</p> <p>→ Hertta, Äiti & Martta-M poistuvat sermin taakse</p>	<p>Hertta, Äiti, ja Martta-M sermin taakse</p> <p>Kukaan</p>	<p>sininen penkki</p> <p>PYRKIKOPPA</p> <p>→ sisältö . kukaanin tuo . kukaanin . lona</p>	<p>Kukaan iltafunk</p> <p>Kukaan valssi</p>	<p>Valo</p>	<p>Laulut</p>
3.	<p>Äiti tulee ja ripustaa vaatteet</p> <p>→ Poistuu sermien taakse</p> <p>Hertta tulee laulle lausua moriammelesi,</p>	<p>Äiti</p> <p>Hertta</p>	<p>Häripuku, Serripuku, leengät, laulukku</p> <p>Hertalla ei essua</p>	<p>Levytt: ROMANSSI</p>	<p>Valo</p>	<p>Laulut</p>

Esityksen partituuri

<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Martha-mummo lausalle. Mummo taussittaa Herttaa. • Äiti tulee ja kestehtää leikin ➔ Hertta poistuu, Martha-m poistuu ➔ VAIHTO UNSKIESI ➔ VAIHTO Hertta syypään • Äiti järjestele • Sängyn, pöydän • Sängyn, pöydän <p>! SERMIEN SIIRTO !</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hertta tulee • Unski tulee • Unilaulu 	<p>Martha-mummo</p> <p>Äidillä ei essua</p>	<p>➔ Äiti tuo pyykkiä pesässä -easten, vänan ja tyynyn</p>	<p>Laulu Oravasta</p>
<p>5.</p> <p>Äiti, Unto ja Kulleri tulee laualle Hertta nousee sängystä Laukitaan</p>	<p>Hertalla syypään</p>		<p>Suojelusenteli.</p>

LIITE 4(2).

Kuvia esityksestä (Kuvat Aino Simola)

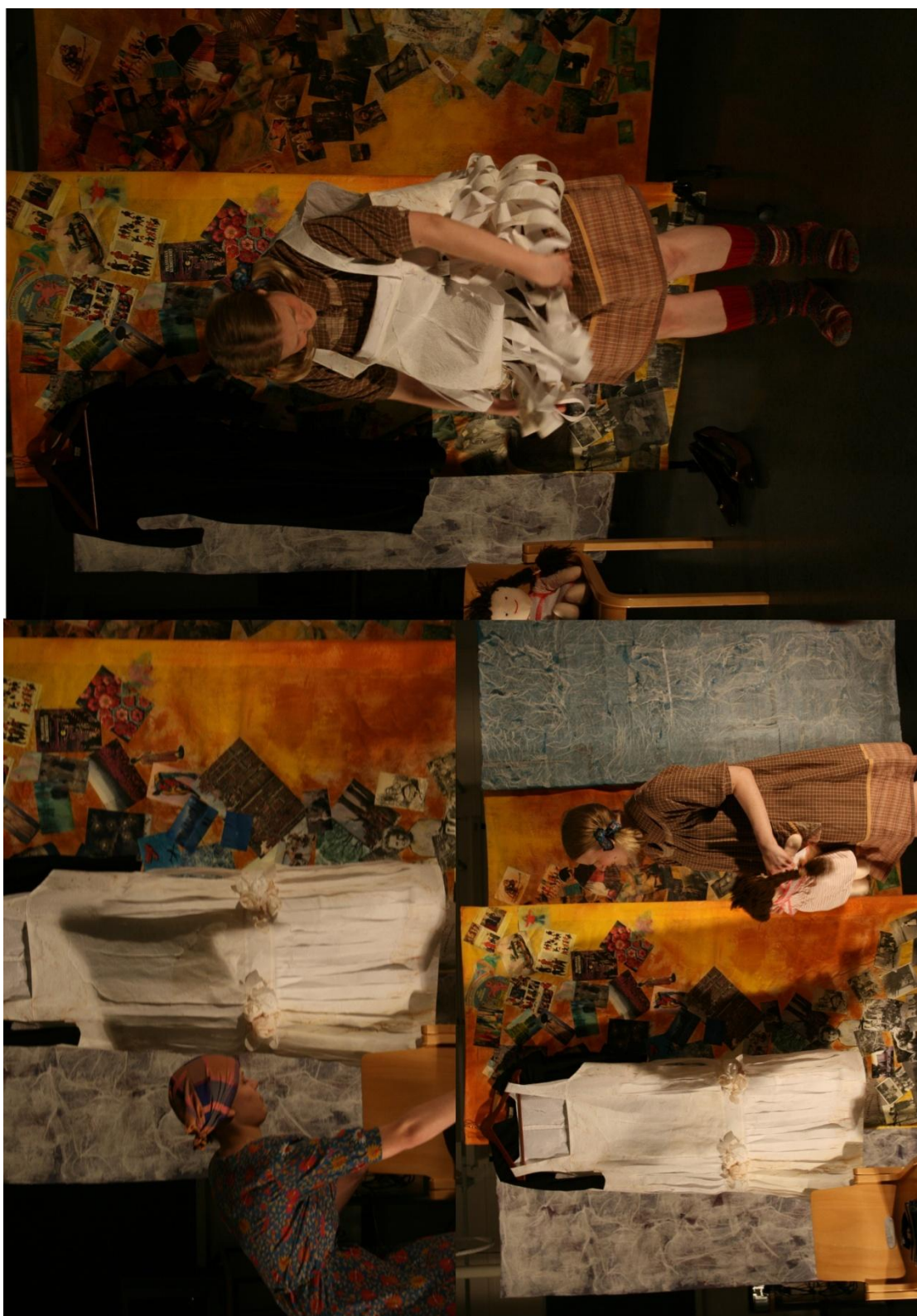
LIITE 4(7).

Kuvia esityksestä (Kuvat Aino Simola)

LIITE 4(11).

Kuvia esityksestä (Kuvat Aino Simola)

Vielä muutama päivä jouluun

AINO SIMOLA

Savonlinnassa on valmistauduttu jouluun jo marraskuun alkupuolelta asti. Kaupungissa sijaitsevat oppilaitokset ovat tuoneet oman panoksensa joulun rakentamisessa sinne, missä sen valmistaminen on kovasti tervetullut.

MAMKIN teatteripuvustuksen opiskelijat **Henriikka Koskimies** ja **Minttu-Maaria Reponen** ja **Minttu-Maaria Reponen** tuottivat harjoitustyönään Mui-
tojen valssi -esityksen. He ilahduttivat esityksellään sekä Palvelutalo Hopearannan että Rosinan asukkaita.

Muistojen valssi vei katsojansa menneitten vuosikymmenten takaiseen muistojen ja lapsuuden maailmaan. Työtöt olivat valmistaneet muutamana opiskeluto-

Henriikka Koskimies ja **Minttu-Maaria Reponen** veivät vanhusten palvelutalojen asukkaat Muistojen valssilla lapsuuden muistoihin.

verinsa avustuksella kaiken itse sekä ohjelman, lavasteet ja puvut.

SAMIN lähihoitajaopiskelijoiden kuntoutuksen koulutusohjelman opiskelijaryhmä järjesti jo marraskuussa Savonlinnan seudun ke-

Joulupukki vieraili jo marraskuun puolivälissä Savonlinnassa, kun **SAMIN** lähihoitajaopiskelijat järjestivät oppilaitoksensa juhlassa kehitysvammaisille tanssiaiset.

hitysvammaisille karaoke-tanssiaiset, jonne joulupukikin jo saapui tervehtimään ja tanssittamaan.

Tanssin lomassa nautittiin opiskelijoiden leipomia torttuja ja kahvia.

VIIME viikonvaihteessa Tuo-

maanmarkkinat herättivät Olavinlinnan joulun tunnelmaan. Savonlinnan taideyhdistys **Ars Nova** toi eloa ja valoa talviunta nukkuvaan Putkaan. Kymmenkunta taiteilijaa pisti pystyyn **Ars Novan** joulu Putkassa -näytteen yhdeksi päiväksi.

Elämys

Arviointi prosessin onnistumisesta

Alussa

Päädyin mukaan Elämykseen keskusteltuani Minttu Reposen kanssa hänen opinnäytetyösuunnitelmistaan. Ajankohta oli alkukesä 2012 ja suunnitelma Elämyksen etenemisestä oli siinä vaiheessa jo hyvällä mallilla. Halusin omalla pienellä panoksellani auttaa opinnäytetyön tekemisessä ja ehdotin, että voin tulla mukaan kitaran kanssa, jos esitykseen haluttaisiin musiikkia mukaan.

Harjoittelu

Minttu ja Henkka lähettivät jo kesällä alustavia aikatauluja harjoituksista ja esityksistä. Harjoitukset alkoivat elokuun lopussa ja minulle tehtiin hyvin selväksi oma roolini esityksessä ja se kuinka useasti minun odotettiin olevan paikalla harjoituksissa. Alussa harjoituksissa oli aika paljon lämmitelyjä sekä muuta ylimääräistä touhua. Itsestä tuntui, että Minttu ja Henkka ottavat vähän turhan vakavasti koko projektin. Minulle olisi riittänyt keskittyminen vain esityksen kokoamiseen ja harjoitteluun. Harjoitusten alku oli ehkä vähän epämääräistä. Ei ihan aina tiennyt mitä ollaan tekemässä. Minttu ja Henkka eivät ehkä ihan tarpeeksi luottaneet omiin kykyihinsä. Lisäksi mietitytti se, miten esityksen yleisö ottaa meidät vastaan.

Kävimme noin puolisälissä harjoituksia laulattamassa vanhuksia samoissa paikoissa, joissa esitykset oli määrä pitää. Vastaanotto palvelutaloissa oli todella hyvä ja lisäsi itseluottamusta ja uskoa projektin onnistumiseen. Ilman näitä vierailuja itse esitykset olisivat jännittäneet ja stressanneet paljon enemmän.

En itse osallistunut varsinaisesti esityksen rakentamiseen muuten kuin musiikin osalta. Muut näyttelijät keräsivät muistojaan ja miettivät kohtaukset valmiiksi ja minun tarvitsi hoitaa oma roolini. Alun epävarmuudesta ja itseluottamuksen puutteesta huolimatta esityksestä tuli ehjä kokonaisuus ja roolihahmoista sellaisia joihin pystyi helposti samaistumaan. Harjoituksia kävi katsomassa jokunen

Kari Komosen arviointi 18.1.2013

ulkopuolinen, joilta saimme hyviä vinkkejä mitenkä roolihahmoja voisi syventää ja esityksestä saisi ehjemmän kokonaisuuden.

Esitykset

Esityksiä varten laadimme yhdessä toimivan aikataulun. Varasimme riittävästi aikaa lavasteiden pystyttämiseksi ja kaikelle muulle säätämiseksi. Koko porukka oli todella sitoutuneesti ja innokkaasti mukana kaikessa tekemisessä. Jokainen teki oman osansa ja kaikki asiat hoituivat helposti ja ilman turhaa stressaamista. Palvelutalojen henkilökunta suhtautui hyvin suopeasti tekemiseemme.

Esitykset hoidettiin hyvin ammattitaitoisesti. Yleisö otettiin alusta asti vastaan lämpimästi, huonommin liikkuvia autettiin löytämään sopiva paikka ja jo ennen esitystä yritimme luoda rauhallista ja lämmintä ilmapiiriä.

Molemmat esitykset menivät teknisesti hyvin. Ennen esityksiä näyttelijät olivat aika hermostuneita, mutta kannustimme toisiamme ja saimme voimaa toinen toisiltamme. Erityisesti kokemattomat näyttelijät tekivät todella hyvää työtä. Heittäytyminen omaan rooliin oli kokonaisvaltaista ja oli ilo huomata kuinka kaikesta jännittämisestä huolimatta lavalla annettiin paras mahdollinen panos.

Päätelmä

Minttu ja Henkka onnistuivat mielestäni koko projektissa hyvin. Itse lopputulos oli todella hyvä ja ilmapiiri meidän tekijöiden kesken pysyi koko ajan hyvänä. Oli ilo olla mukana.

Kari Komonen, kulkuri

Muistojen valssi

Kesällä 2012 Henriikka kysyi minua mukaan hänen ja Mintun opinnäytetyöhön. Aihe kuulosti kiinnostavalta, vaikken ennestään tiennytkään mitään devising teatterista. Tapasimme kolmestaan ensimmäisen kerran alkusyksystä ja sain tietää ideasta ja itse teatterimuodosta enemmän. Sain myös kuulla, että porukkaamme liittyy vielä neljäskin henkilö Kari. Henriikka ja Minttu näyttivät minulle kollaaseja, joilla tahtoivat tuoda esille ideaa, värimaailmaa ja tunnelmaa, jota esityksen oli tarkoitus sisältää. Jo ensimmäisestä kokoontumisesta sain visioita, mitä esitys tulee pitämään sisällään ja nämä teemat tulivat mielestäni esille itse esityksessä.

Ideana oli luoda rauhallinen teatteri elämys hoitokodissa asuville vanhuksille. Teoksella pyrittiin välttämään turhaa dramatiikkaa, unohtamatta kuitenkin tuoda tunteisiin vetoavia teemoja esille. Sota-aika ja sen tuomat murheet jätettiin taka-alalle tarkoituksella ja haluttiin kuvata tavallista arkea n.1950-luvun perheessä.

Lähdimme liikenteeseen improvisaatioon perustuvilla harjoituksilla. Ensimmäiset harjoituskerrat menivät aikalailla erilaisia rooleja, tunnetiloja ja leikkejä kokeillen. Harjoitusten edetessä, pääsimme sopivalla nopeudella tutustumaan paremmin toisiimme ja turvallisesti kokeilemaan eri rooleja, onnistuen tai epäonnistuen. Harjoituksia pidimme hyvin intensiivisesti n. 3 kertaa viikossa, mikä piti hyvän rytmin yllä. Miltei peräkkäiset harjoituspäivät pitivät ramppikuumeen poissa, mutta viikonlopun jälkeen piti ylittää itsensä uudelleen. Tämänkin koin erittäin kasvattavana kokemuksena, sillä se ei ollut aina ihan helppoa heittäytyä pelleilemään pienen tauon jälkeen. Opin itse sitä kautta säätelemään jännityksen tunteita ja opin luottamaan enemmän itseeni. Saimme mielestäni kolmestaan (Henriikka, Minttu ja minä) luotua turvallisen ympäristön harjoituksiin ja myöhemmin, kun Kari tuli mukaan tuntui, että luottamuksen luominen otti omalla kohdallani takapakkia. En kokenut sitä huonona asiana, vaan nimenomaan koin, että uuden ihmisen tuominen ryhmään ja oman jännityksen voittaminen edesauttoivat meidän kaikkien kehitystä olla esillä ja oppia esiintymään toiselle tuntemattomalle ihmiselle. Kari heittäytyi alusta alkaen mukaan kokeneena esiintyjänä, joka poisti jännityksen tunnetta. Harjoittelimme myös laulamista Karin säestyksellä ja yhdessä laulaminen oli huippu hauskaa.

Henna Heikkisen arviointi 6.2.2013

Tarinan luomisen aloitimme muistelemalla omaa lapsuutta ja isovanhempien tai muiden tuttujen vanhusten lapsuutta. Ideana oli luoda siltaa sukupolvien kuilun välille, olemmekan me kaikki olleet lapsia joskus. Pidin ideasta todella paljon, sillä tykkäsin kuunnella muiden tarinoita ja tutkia omaa lähihistoriaa. Tajusin kuinka hienoja tarinoita voimme kerätä aivan lähiympäristöstä ja kuinka mielenkiintoisia elämäkokemuksia jokaisella ihmisellä on. Välillä esiin tuli raskaitakin muistoja ja tarinoita, mutta niiden jakaminen ei tuntunut pahalta, sillä ryhmässä oli turvallista puhua. Olimme etukäteen sopineet, että ryhmässä käsiteltävät asiat ovat luottamuksellisia.

Loppuvaiheessa harjoituksia kiire alkoi painaa päälle. Pelkona oli, ettemme saa tarinaa valmiiksi ja piti tehdä päätöksiä suunnitelluista kohtauksista. Joitain osioita piti jättää pois ja jäljelle jääneitä muokata ja hioa paremmaksi. Luulen kuitenkin, että loppupaniikki kuuluu prosessiin ja minulla oli vankka luottamus, että kyllä me saadaan tämä tarina valmiiksi. En kuitenkaan itse ollut mukana vaatteiden tekemisessä, joten pystyn vain kuvittelemaan millainen stressi Henriikalla ja Mintulla oli loppukirin aikaan. Väsymys päivistä kuitenkin selvittiin. Ehkä juuri impron voima on siinä, että välillä pääsee nauramaan tai huutamaan sydämensä kyllyydestä ja päästämään tunteita konkreettisesti ulos. Loppujen lopuksi saimme valoihin ja roudaamiseen apua Ninosta ja Laurista, eli työryhmässämme oli mukana monta auttavaa kättä.

Esitystä ja harjoituksia kävi katsomassa testiyleisö. Se tuntui kaikkein jännittävimmältä, sillä yleisössä oli vain muutamia ihmisiä ja esitys oli osittain raakile. Yleisön läsnäolo oli korvaamatonta, sillä saimme palautetta kohtauksista ja pääsimme hiomaan esitystä entistä paremmaksi. Saimme siis mukaan uusia silmäpareja, jotka eivät olleet teoksessa muuten mukana ollenkaan. Ulkopuolisena näkee joskus pikku juttuja paremmin, sillä silloin ei ole niin sisällä itse esityksessä, kuin sen tekijä.

Kun esitys oli kasassa ja esitysvalmis pystyimme keskittymään näyttölemiseen. Koin suurta iloa, kun saimme mahdollisuuden esiintyä yleisölle, jota olimme miettineet koko tekovaiheen ajan. Oli ihanaa nähdä yleisössä tunteen purkauksia ilosta suruun. Saimme herätettyä oikeita tunteita ja luulen, ettei sen paremmaksi voi päästä. Mielestäni onnistuimme erittäin hyvin ja suuri kiitos siitä kuuluu Mintulle ja Henriikalle, että sain olla mukana luomassa jotain ihan uutta ja jännittävää.

Lopputuloksena saimme aikaiseksi pakettiautoon mahtuvan teatterielämyksen, joka ylitti odotukseni. Muistojen Valssi toi valoa ja naurua pimeään syksyyn minulle ja varmasti monelle teoksen ko-

Henna Heikkisen arviointi 6.2.2013

keneelle. Olisipa päivä ollut kuinka masentava tahansa toi harjoitukset hymyn huulille joka ikinen kerta.